

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2022

Nicola Trzaskalíková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGIKA FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Komunikace slyšících dětí neslyšících rodičů

Nicola Trzaskalíková

Olomouc 2022

vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem vypracovala tuto práci samostatně a že jsem použila pouze pramenů uvedených seznamů literatury. Souhlasím, aby práce byla použita ke studijním účelům.

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala zejména za ochotu a vstřícnost doc. Langerovi, který mi pomáhal jako vedoucí práce. Také bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří byli ochotni mi pomoci s mou praktickou částí a ochotně odpovídali na mé otázky. Všem patří velké dík.

Obsah

ÚVOD	- 7 -
TEORETICKÁ ČÁST	- 8 -
1 Sluchové postižení	- 8 -
1.1 Rozdělení vad sluchu	- 8 -
Lehká nedoslýchavost	- 8 -
Střední nedoslýchavost.....	- 8 -
Těžká nedoslýchavost.....	- 8 -
Velmi těžká nedoslýchavost včetně hluchoty	- 8 -
1.2 Typy sluchových vad	- 9 -
Převodní vada sluchu	- 9 -
Percepční vada sluchu	- 9 -
Jednostranná nedoslýchavost či hluchota	- 9 -
1.3 Příčiny sluchových vad	- 10 -
Prelingvální postižení x postlingvální postižení.....	- 11 -
1.4 Kompenzační pomůcky.....	- 11 -
1.4.1 Sluchadla	- 11 -
1.4.2 Kochleární implantát	- 12 -
1.4.3 FM systémy	- 13 -
1.5 Neslyšící jako komunita	- 14 -
2 Rodina	- 15 -
Struktura rodiny.....	- 15 -
2.1 Typy rodiny.....	- 15 -
Tradiční rodina.....	- 15 -
Moderní rodina.....	- 16 -
2.2 Funkce rodiny.....	- 16 -
Funkce reprodukční (biologická).....	- 16 -
Funkce materiální.....	- 16 -

Funkce výchovná	- 17 -
Funkce emocionální.....	- 17 -
Charakteristické znaky	- 17 -
3 CODA	- 18 -
Přístup prarodičů	- 18 -
3.1 Bilingvismus a bikulturalismus	- 18 -
3.2 Sdružení CODA.....	- 20 -
4 Komunikace mezi dítětem a rodičem	- 22 -
Mluvený jazyk.....	- 22 -
Znakový jazyk.....	- 22 -
4.1 Komunikace dětí.....	- 23 -
4.2 Etapy ontogeneze řeči	- 25 -
PRAKTICKÁ ČÁST	- 28 -
5 Výzkumný problém, metodika a charakteristika respondentů.....	- 28 -
5.1 Výzkumná metodika	- 28 -
Průběh rozhovoru.....	- 29 -
Typy otázek.....	- 29 -
Typy rozhovorů	- 29 -
5.2 Charakteristika respondentů	- 30 -
6 Analýza a interpretace výzkumných dat	- 32 -
7 Diskuse.....	- 48 -
ZÁVĚR	- 50 -
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 51 -
ANOTACE.....	- 53 -

ÚVOD

Ve své bakalářské práci bych se chtěla věnovat slyšícím dětem neslyšících rodičů. I neslyšící lidé mají plné právo se rozhodnout o tom, jestli založí rodinu či nikoliv. Pokud se pro to rozhodnou, je občas potřeba velké podpory od blízké rodiny nebo k tomu určených institucí a organizací.

Jak již bylo nastíněno, ráda bych se věnovala dětem intaktním, které se narodily do neslyšící rodiny. V rámci vlastního výzkumu jsem se spojila s těmito dětmi a v rámci něj byly podrobeny šetřením. Respondenti splňují všechny požadavky k mé práci.

Cílem bakalářské práce je přispět k porozumění lidem a dětem, kteří touto situací prochází nebo si prošli. Zjistit, jak se v této neočekávané a nepraktické situaci vzdělávali, kdo je učil první slova a jak to celé vnímali. Je důležité být dítěti v jeho prvních letech oporou. Je potřeba zjistit, zda se mohli opřít o své blízké či měli podporu zvenčí.

První kapitola je zaměřena na vymezení terminologie v oboru surdopedie. Také jsou v ní obsaženy obecné škály sluchových vad, se kterými se můžeme v rámci praxe s neslyšícími setkat. Dále je tato kapitola zaměřena na kompenzační pomůcky, které neslyšící mohou využít v rámci svého postižení a rovněž se zaměřuji na komunitu lidí Neslyšících.

Práce se také zaměřuje na rodinu jako takovou. V kapitole je obsažen i rozdíl mezi tradiční a moderní rodinou a další rozdělení, které v rodině můžeme vidět a které je pro rodinu typické. Popsány jsou rovněž určité funkce, které rodina zastává.

Další kapitola je zaměřena na fenomén CODA. Popsán je také přístup, který mohou mít prarodiče, tedy obvykle slyšící rodiče neslyšících rodičů. Pojednává také o druhu komunikace, kdy se děti učí dvojímu způsobu, a to znakovému jazyku a mluvnému jazyku. Pojednává také o kultuře neslyšících, rozdílech mezi zkratkou CODA a KODA a také o sdružení, které pro CODA je.

V poslední kapitole teoretické části je obsažena komunikace dětí a rodičů. Jak probíhá i u dětí, které se narodí do slyšící rodiny, tak i u dětí, které se narodily do neslyšící rodiny. Jsou zde obsaženy i etapy ontogeneze a styly komunikace, které můžeme využít.

Praktická část bakalářské práce představuje výsledky realizovaného výzkumného šetření, které bylo zaměřeno na výchovu dětí, jež se narodily neslyšícím rodičům. Je zde popsán rozvoj komunikačních procesů respondentů, kdo se podílel na rozvoji jejich řeči, zda měli nějaké specifické obtíže či problémy, jak oni sami pohlíží na tuto problematiku a zda je to nějak ovlivnilo v rámci jejich budoucnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Sluchové postižení

V češtině můžeme užívat zatím jen dva termíny – „**sluchově postižení**“ nebo „**osoby s vadou sluchu**“. (Hrubý 1998, s. 40). *“Pojem **sluchově postižený** je označením v širším slova smyslu a zahrnuje v sobě celou škálu sluchových vad, které nejsou blíže určeny.”* (Pipeková 1998, s. 85)

1.1 Rozdělení vad sluchu

V roce 2001 přijala Světová zdravotnická organizace následující klasifikaci poruch sluchu:

Lehká nedoslýchavost (ztráta 26-40 dB)

Tito lidé neslyší většinou velmi tichý šepot, šustění listí a zpěv ptáků, může hůře rozumět rozhovoru s hlukem v pozadí a na větší vzdálenost. Lehká nedoslýchavost obvykle nemá velký vliv na kvalitu výslovnosti dítěte. (Jungwirthová, 2015)

Střední nedoslýchavost (ztráta 41-60 dB)

Tento člověk má problém s mluvenou řečí běžné hlasitosti a porozumění ho bude stát velké úsilí. Hlasitější řeč a zvuky okolí obvykle slyší. Nevědomky si pomáhá odezíráním. Dá se kompenzovat kvalitními sluchadly. Pokud dítě nemá sluchadla od útlého věku, mívá již méně srozumitelnou výslovnost, kterou však lze vypilovat pravidelnou logopedickou prací v domácím prostředí. (Jungwirthová, 2015)

Těžká nedoslýchavost (ztráta 61-80 dB)

Slyší pouze hlasitou řeč zblízka a hlasité zvuky. Je možné kompenzovat kvalitním sluchadlem, ale je potřeba dlouhodobá logopedická péče. Porozumění v hlučnějším prostředí bývá se sluchadly obtížnější. (Jungwirthová, 2015)

Velmi těžká nedoslýchavost včetně hluchoty (ztráta 81 dB a více)

Lepší ucho slyší pouze velmi hlasité zvuky nad 80 dB. Využívají ke komunikaci odezírání a často znakový jazyk. Při ztrátách na spodní hranici (80 dB) kvalitní sluchadla téměř vždy pro kompenzaci vady stačí, kolem 90 dB již většina dětí potřebuje kochleární implantát. Setkáváme se s velkými individuálními rozdíly, se stejnou ztrátou sluchu se jedno dítě se sluchadly rozvíjí řečově velmi dobře, jiné směřuje ke kochleární implantaci. Významnou roli přitom hraje kvalita sluchadel a jejich nastavení. Bez kvalitní kompenzace se mluvená řeč

nemůže rozvinout, hlas dospělého neslyšícího, který vyrostl v době analogových sluchadel, proto často zní atypicky a bývá mu špatně rozumět. (Jungwirthová, 2015)

1.2 Typy sluchových vad

Převodní vada sluchu

Jednáme o ní tehdy, kdy dojde k poruše převodu zvuku někde mezi zvukovodem a oválným okénkem, které uzavírá středoušní dutinu. Může být způsobena například vrozenou vývojovou vadou vnějšího zvukovodu, který buď vůbec není vytvořen, nebo je tak zúžen, že na bubínek dopadá pouze velmi málo zvukových vln. Převodní vada může vzniknout také v případě nefunkčního, například perforovaného bubínku, typicky při zánětech středouší, případně tekutinou ve středoušní dutině. Někdy se setkáváme i s vrozenou vadou středoušních kůstek, které pak nepřevádějí dostatečně pohyb bubínku na kmitání oválného okénka. (Jungwirthová, 2015)

Percepční vada sluchu

Jungwirthová (2015) hovoří, že je způsobena zhoršenou funkcí vláskových buněk v hlemýždi a mohou mít na rozdíl od převodních vad jakýkoli rozsah závažnosti, od lehkých ztrát až po úplnou hluchotu. U dětí se středně těžkými a těžkými vadami sluchu se téměř vždy jedná právě o percepční vadu. Na rozdíl od převodních vad u nich nemůže dojít ke spontánnímu zlepšení, řeší se kvalitní kompenzací sluchadly nebo kochleárním implantátem. Pokud je dítě pouze nedoslýchavé, mělo by mít vadu kompenzovanou dvěma sluchadly, tak aby bylo co nejlépe zachováno směrové slyšení. Děti s velmi těžkými vadami sluchu pak mají buď jeden kochleární implantát, nebo nosí kombinaci sluchadla a implantátu. Od roku 2014 se v ČR provádějí oboustranné kochleární implantace.

Jednostranná nedoslýchavost či hluchota

Jungwirthová (2015) říká, že pokud slyšíme jedním uchem úplně normálně a druhým uchem špatně nebo vůbec, hovoříme o jednostranné vadě sluchu či jednostranné hluchotě. S tímto typem postižení sluchu se setkáváme relativně málokdy – a také o něm dost často vůbec nemluvíme. Jednostranná hluchota někdy uniká pozornosti velmi dlouho, dokonce jsou lidé, kteří na ni přišli až v dospělosti. Od malička vyrůstali s jedním funkčním uchem, jejich řeč se vyvíjela normálně a na asymetrickém poslechu jim proto nepřišlo nic divného. Zvykli si sedat vždy tak, aby byli ke zdroji mluvené řeči natočení dobrým uchem a možná i jejich rodiče se tomu nevědomky přizpůsobili.

Jestliže na postižené ucho dítě nedoslýchá, doporučuje se většinou užívání sluchadla, částečně se tím zkompenzuje směrové slyšení. Je-li poškozené ucho zcela neslyšící, nelze jej kompenzovat sluchadlem, v současné době se přitom úplná jednostranná hluchota v České republice nekompensuje kochleárním implantátem. Argument lékařů je, že dopad této vady sluchu na kvalitu života člověka je poměrně malý. Názor na kochleární implantaci u jednostranné hluchoty se ovšem může během několika málo let dramaticky změnit, v některých státech se již dnes u dětí s jednostrannou hluchotou kochleární implantace provádí. (Jungwirthová, 2015)

Můžeme se setkat i s dětmi, které mají na jednom uchu lehčí ztrátu sluchu a na druhé ucho téměř nebo vůbec neslyší. Funkčně se budou projevovat tak, jak odpovídá ztrátě sluchu a kvalitě jeho kompenzace na lepším uchu. Pokud mají ovšem možnost docházet do běžného předškolního zařízení. (Jungwirthová, 2015)

Oboustranná vada sluchu

Ve většině případů se u dětí setkáváme s oboustrannou ztrátou sluchu. V některých případech je jejich vada symetrická, tedy prahy sluchu jsou na jednotlivých frekvencích zhruba stejné na obou uších, jindy může být jedno ucho poškozeno na určitých frekvencích hůře a druhé méně. (Jungwirthová, 2015)

1.3 Příčiny sluchových vad

Občas si říkáme, proč se tohle děje? Co nám to způsobilo? Koho je to chyba? Mohl/a jsem za to já? Slyšení je velmi komplexní proces, a proto i příčin poruch sluchu existuje celá řada. Část sluchových vad je způsobena vnějšími příčinami, podle různých studií je jich 20-50 %, část dědičnými, genetickými 50-80 %. Vnější příčiny mohou působit již v těhotenství, obvykle při infekci matky, i v období kolem porodu, nejčastěji u dětí s malou porodní váhou nebo dětí s poporodní asfyxií. Po porodu může dojít k poškození vláskových buněk hlemýžďe vlivem infekce, především meningitidy, nebo v důsledku užívání některých typů ototoxických antibiotik. (Jungwirthová, 2015)

Příčinou dědičných sluchových vad jsou genetické poruchy. Mohlo by se zdát, že genetická příčina je možná jen tehdy, když se v rodině někdy hluchota vyskytla, ale není to pravda. Jsou velice časté případy, kdy dítě má genetickou ztrátu sluchu, ačkoli se tento problém v rodině nikdy nevyskytl. U nejčastějších genetických vad sluchu je obvyklé, že s sebou nenesou žádné další postižení nebo onemocnění, děti jsou ve všech směrech zdravé a šikovné. V české populaci je každý třicátý slyšící člověk nositelem nejobvyklejšího genu způsobující vadu sluchu. Pokud se sejdou dva nosiči, bude pravděpodobnost 1:4, že se jim narodí dítě

s projevenou vadou sluchu. S 50 % pravděpodobností bude mít tento pár dětí, které budou slyšet dobře, ale dále ponесou chybný gen. A opět s pravděpodobností 1:4 budou mít dítě, které bude slyšet dobře a nebude ani přenašeč genu do dalších generací. (Jungwirthová, 2015)

Jsou i děti, u kterých se neprokáže ani genetická vada, ani není zřejmá žádná vnější příčina, proč špatně slyší. Narodily se v termínu, kdy nebyly závažněji nemocné a neužívaly ototoxická antibiotika. V tom případě zůstane otázka po příčině nezodpovězena, i když se většinou předpokládá, že se bude jednat o nějaký vzácný typ genetické vady sluchu, který není stávajícími metodami běžně vyšetřovaný. (Jungwirthová, 2015)

Prelingvální postižení x postlingvální postižení

Je důležité si vymezit, kdy dítě či dospělá osoba o sluch přišla. Zde máme dva termíny, které pro to vyznačujeme.

Prelingválně mají sluchovou vadu vrozenou nebo získanou v době, kdy ještě nebyl ukončen základní vývoj řeči. Mají slyšení poškozeno v takovém rozsahu, že ani se zesílením nemohou vnímat mluvenou řeč. Ta se spontánně nerozvíjí, a i když její vývoj započal, tak řeč zpravidla zanikne, protože není ještě dostatečně upevněna. Preferují zrakové vnímání, přirozeným komunikačním prostředkem je pro ně český znakový jazyk. (Jungwirthová, 2015)

Postlingválně neslyšící ztratili sluch v době po ukončení vývoje řeči. Řeč je dostatečně rozvinutá, po obsahové stránce zůstává její kvalita zachována, ale mluvený projev se může vyznačovat monotónností a drobné změny se mohou objevit ve výslovnosti. Důsledkem náhlé ztráty sluchu může být kromě jiného také psychické trauma, sociální izolace, ztráta samostatnosti apod. (Jungwirthová, 2015)

1.4 Kompenzační pomůcky

1.4.1 Sluchadla

Digitální sluchadlo je základní kompenzační pomůckou. Děti s těžšími vadami musejí podle stávajících pravidel nosit nejméně půl roku celodenně kvalitní a dobře nastavená sluchadla, teprve potom mohou dostat kochleární implantát. Sluchadla přinášejí užitek pouze těm dětem, které mají zachované takové zbytky vlastního sluchu, které jim po zesílení umožní vnímat mluvenou řeč. Pracují tak, že zesílí vstupní zvuk na takovou hlasitost, kterou je poškozené ucho již schopné vnímat. Oproti analogovým sluchadlem umí potlačovat rušivé zvuky a zvýrazňovat mluvenou řeč. Foniatr sluchadla nastavuje podle prahových hodnot konkrétního dítěte, nastavování sluchadel u dětí probíhá opakovaně. Po několika letech se obvykle sluchadla vymění za technologicky pokročilejší typ, podobně jako měníme telefony. Digitální sluchadlo se nosí za uchem. Pouzdro sluchadla je propojeno plastovou hadičkou s ušní

tvarovkou, která se vkládá do zvukovodu. V pouzdře sluchadla je zabudovaný procesor, který zesiluje zvuky. Zvuk je zachycen mikrofonom a přeměněn na elektrický signál. Úkolem sluchadla je upravit tyto elektrické signály tak, aby co nejlépe kompenzovaly danou sluchovou ztrátu dítěte. U každého dítěte může být nastavení různé. Důležité je, aby dítě nosilo sluchadlo celý den. Některé je nosí hned po několika dnech, jiní potřebují čas, a proto jim je dáváme postupně a čas od času to prodlužujeme. (Jungwirthová, 2015)

1.4.2 Kochleární implantát

Pokud se po několika měsících se sluchadly dítě sluchově ani řečově nerozvíjí dostatečně rychle, dostane se mezi kandidáty na kochleární implantaci. Kochleární implantát zprostředkovává sluchové vjemy přímou elektrickou stimulací sluchového nervu uvnitř hlemýžďe vnitřního ucha, kde nahrazuje poškozené či chybějící vláskové buňky. Kochleární implantát má dvě části, vnitřní a vnější. Vnitřní část se skládá z přijímací cívky s magnetem, která je chirurgicky umístěna do jamky skalní kosti, a z jemného svazku elektrod, který je zaveden do hlemýžďe. Vnější část se skládá ze zvukového procesoru a mikrofону, které dítě nosí, stejně jako sluchadlo za uchem, nebo zasunuté v čelence. Další částí je vysílací cívka napojená na procesor, která je připevněna magnetem k vnitřní části implantátu. (Jungwirthová, 2015)

Zvuk je zachycován mikrofonom a signál je veden do zvukového procesoru. V procesoru je signál zakódován tak, aby mohla být informace o přenášeném zvuku co nejdříve předána prostřednictvím elektrických stimulů sluchového nervu. Zpracovávaný signál je ze zvukového procesoru veden do vysílací cívky a odtud je vysílán pomocí elektromagnetických vln do vnitřní části implantátu. Tady je informace rozkódována a odeslána do stimulačních elektrod umístěných v hlemýždi. Odtud vedou signály do sluchového nervu a do mozku. Kochleární implantace je zákrok, který nese srovnatelná rizika jako jakýkoliv jiný chirurgický zákrok. Kochleární implantát může člověku s těžkou vadou sluchu zprostředkovat užitečné zvuky z okolí a napomoci mu rozumět mluvené řeči. (Jungwirthová, 2015)

Nastavování zvukového procesoru je několik let trvající proces, při kterém musí rodina s dítětem dojíždět do nejbližšího centra kochleárních implantací. Po kochleární implantaci dítě přestane používat své vlastní využitelné zbytky sluchu a zvuk mu je zprostředkováván výhradně prostřednictvím kochleárního implantátu. Tato pomůcka je samozřejmě jen nedokonalou imitací normálního slyšení, i při velmi dobrých výsledcích bude dítě s kochleárním implantátem slyšet jako člověk s lehkou nebo středně těžkou ztrátou sluchu. Proto je nejobtížnější rozhodování

kochleární implantaci pro rodiče dětí, které mají tzv. hraniční zbytky sluchu. (Jungwirthová, 2015)

Výběr kandidátů

Roku 1996 bylo zřízeno ve fakultní nemocnici v Praze na Motole Centrum kochleárních implantací, které se do nedávna jako jediné pracoviště v ČR zabývalo problematikou kochleárních implantací u dětí a mladistvých do 18 let. (Holmannová, 2016).

V současné době probíhá implantace i na pracovištích v Ostravě a v Brně. Rehabilitační část centra zajišťuje nejen předoperační a pooperační rehabilitační péči, včetně programování řečového procesoru, ale i vyšetření a výběr pacientů. Úzce spolupracuje s logopedy v místě bydliště a s pracovníky speciálně pedagogických center při školách pro sluchově postižené. Většinou je kochleární implantát doporučen foniatrem, ORL lékařem a pediatrem-někdy si o informace a vyšetření zažádají sami rodiče. (Holmannová, 2016)

Pro které děti je kochleární implantát určen? Holmanová uvádí, že je kochleární implantát určen pro děti ohluchlé po zánětu centrálního nervového systému, jejichž implantace se provádí po stanovení a ověření diagnózy. Dále uvádí, že kochleární implantát je určen pro děti, které se narodily s oboustranným těžkým postižením sluchu a kde ani intenzivní rehabilitace s výkonnými sluchadly vnímání a rozvoj řeči neumožňuje. Nejvhodnější doba implantace je mezi prvním a třetím rokem, nejpozději však do šesti let. (Holmannová, 2016)

1.4.3 FM systémy

Zesílení zvuku pomocí sluchadel není dokonalé řešení samo o sobě. Mnoho dětí má potíže s poslechem v hlučném prostředí, jako je například školní třída. Zvuky v pozadí třídy (šustění papírů, mluvení dětí, zvuk doprav venku) mohou děti rušit a zhoršovat jeho schopnost rozlišit řeč od hluku v pozadí. V učebnách, posluchárnách a na veřejných místech může špatná akustika nebo vzdálený řečník omezovat jeho schopnost slyšet a rozumět. FM systém může zlepšit u dítěte vnímání řeči v podobných obtížných poslechových situacích. Systém přenáší zvuk pomocí samostatného mikrofonu přímo do sluchadla dítěte. V dnešní době umožňuje dětem, aby telefonovaly a poslouchaly hudbu či televizi bez nutnosti velkého zesílení „ven“ a zejména bez zkreslení daného nekvalitními reproduktory audio přístupů. (Jungwirthová, 2015)

FM přijímače mohou být připojeny k jakémukoliv sluchadlu. FM systém funguje následujícím způsobem:

1. Osoba, která hovoří, nosí nebo drží mikrofon s vysílačem, nebo je vysílač uprostřed se zabudovaným mikrofonem umístěn uprostřed skupiny. (Jungwirthová, 2015)

2. S využitím rádiových vln systém vysílá řeč k posluchači, který nosí miniaturní FM přijímač k přijímání těchto signálů. (Jungwirthová, 2015)

1.5 Neslyšící jako komunita

V této části se zaměříme na rozdělení neslyšících s malým n a Neslyšících s velkým N. Obojí je správně, ale jaký je mezitím rozdíl?

Neslyšící s velkým N je skupina lidí, u kterých nehraje vůbec žádnou roli ztráta sluchu. Tady je důležité to, jestli člověk sám se cítí členem kulturní a jazykové menšiny Neslyšících. A co je pro tuto menšinu nejdůležitější je preference komunikace ve znakovém jazyce, v našem případě v českém znakovém jazyce. Jednotliví vědci se liší v tom, jestli za Neslyši, jako členy kulturní a jazykové menšiny, mohou být považováni třeba slyšící děti neslyšících rodičů, které vyrůstaly v neslyšícím prostředí, které vyrůstaly tak, že jejich prvním jazyk je znakový jazyk. Jestli to můžou být někteří tlumočníci, jestli to můžou být lidé, kteří třeba žijí od svých dvaceti let v komunitě neslyšících, protože si vzali neslyšícího partnera. Někteří říkají že můžou, někteří říkají že nemůžou být považováni za členy Neslyšících, jako menšiny s velkým "N". Ale vždy se uvádí, že nejdůležitější je samotný postoj toho člověka. Jestli on se cítí tím členem být, nebo ne. Takže mnoho lidí, kteří špatně slyší se vůbec za členy komunity Neslyšících nepovažují. (Damcová, Hudáková, 2007)

Neslyšící s malým n, u nich záleží na jejich stupni postižení a jak moc neslyší. (Damcová, Hudáková, 2007)

2 Rodina

Definice rodiny záleží na tom, jaký vědecký přístup se uplatní. Máme tři definice, sociologickou, psychologickou a demografickou a všechny mají stejnou kongregaci lidí. V každé oblasti se přistupuje k pojmu rodina hodně rozdílně, v každém pojetí najdeme například tři definice k pojmu rodina. Dle psychologického slovníku je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“.
(Satirová, 1994)

Struktura rodiny

Rozlišujeme dva typy rodiny, nukleární, kde se zařazuje otec, matka a děti. A rodinu širší, kde je zahrnuto i příbuzenstvo, jako prarodiče, tety, strýcové a další. (Satirová, 1994)

Můžeme vidět i jiné názvy rozdělení, jako jsou rodina základní (což je opět otec, matka a děti) a rozšířená, kde zahrnujeme i příbuzné. Dále rozlišujeme rodinu na úplnou a neúplnou. V rodině úplné žijí oba rodiče, v neúplné je absence jednoho rodiče. (Satirová, 1994)

2.1 Typy rodiny

Tradiční rodina

Rozdíly mezi tradiční a moderní rodinou jsou dle historie v míře podrobností a mortality a v rozšířené regulaci porodnosti, která je hlavně v moderní společnosti. Porodnost je považována za kardiální rozdíl, protože to vypovídá o morálních hodnotách lidí, o náboženských představách a postoji k životu. Tradiční rodina slouží jako ekonomická jednotka. (Satirová, 1994)

V tradiční rodině nacházíme dva základní modely rodiny. Severozápadní a jihovýchodní modely se stabilizovaly počátkem 16. století. Dělicí hranice probíhala někde na pomezí dnešní Moravy a Slezska. (Satirová, 1994)

Mezi severozápadní znaky patří 4-5 členů rodiny, nižší míra pokrevního příbuzenství, vysoký věk u vstupu do manželství (25-26 let). Jihovýchodní model měl tyto znaky, mnohačlenná rodina, nižší sňatkový věk, hodně sňatků. (Satirová, 1994)

L. Stone (1977) vymezil stěžejní fáze vývoje rodiny a to na:

1. Nukleární rodiny, kde udržují četné a intenzivní kontakty s okolím. Rodina neposkytovala větší citovou blízkost než s rodinou či blízkým okolím. Byla zde především ekonomická funkce, sňatky hlavně z majetkových důvodů.
2. Druhá „přechodná“ fáze byla jen ve vyšších vrstvách. Hlavní důraz byl kladen na mateřskou lásku a přirozenou racionálně podloženou autoritu otce.

3. Třetí forma, první zmínky v průběhu 19. století a přetrvává až dodnes. Je zde individualismus, svobodná volba, pevné citové vazby, důraz na soukromí.

V tomto období se nehovořilo o rodině, nýbrž o domácnosti, kde spadalo i příbuzenstvo. Příbuzenstvo není definováno pokrevním vztahem, ale tím, kdo s nimi jí u jednoho stolu. Vztahy otce k čeledi je stejný jako k pokrevním příbuzným. (Satirová, 1994)

Moderní rodina

Během dvacátého století se žena mohla finančně, společensky osamostatnit, dokonce není ani důležité udržovat partnerský vztah kvůli dětí. Od 70. let 20. století se u nás tradiční rodina rozpadá, kdy se rozvod přestal brát špatně. Důvodem jsou někteří čtyřicátníci a padesátníci, kteří neměli u rodičů správný vzorec chování. Nemají úctu k předkům, nedokáže se postarat o dítě, nemá úctu vůči druhým a nedokáže řešit svoje problémy. Tudíž jejich potomci se budou také rozvádět, protože nepředali určitý vzorec chování. (Satirová, 1994)

Odborníci si myslí, že po hmotné stránce tradiční rodina upadá. Důležitá je péče o dítě a jejich výchova, která se ale nese v tradičním stylu. Dítě musí znát vzorec chování, mimo rodinu, i s širším okruhem příbuzných, protože později se to již nenaučí. (Satirová, 1994)

2.2 Funkce rodiny

Funkce se vyvíjí dle kulturních faktorů, které nějak ovlivní vztahy uvnitř rodiny či postavení ve společnosti.

Dle J. Výrosta uvádí čtyři základní funkce.

1. Funkce reprodukční
2. Funkce materiální
3. Funkce výchovná
4. Funkce emocionální

Funkce reprodukční (biologická)

Prostředí, které je společensky uznáno pro pohlavní styk je manželství. Ovlivňují početnost populace, jako základní předpoklad ekonomického růstu společnosti. (Výrost, 1998)

Funkce materiální

Kdysi byla významnější než dnes. Má dvě základní stránky, jedna je důležitá pro rozvoj ekonomického systému společnosti. To znamená, že členy rodiny se zapojí do výrobních či nevýrobních prací. Pro rodinu a společnost je důležité, jak je velká rodina, jaké mají vzdělání, jakou profesi si vyberou a jak jí budou ovládat. Jedná se o jednotku mikroekonomického rozhodování.

Druhá stránka, v té se jedná o hmotné zabezpečení rodiny. Tíha spočívá na rodičích, kdy zabezpečení rodiny je podstatné pro živobytí rodiny, pro zdravý a plnohodnotný vývoj pro děti. (Výrost, 1998)

Funkce výchovná

Poskytuje základní orientaci v okolním světě. Jedná se regulátor nežádoucího chování. Promítají se všechny vlivy stránek života rodiny. Rodiče mají jít příkladem dětem, jak svým chováním, tak také jednáním. Zodpovídají za rozvoj dítěte. Zákon o rodině jim ukládá pečovat o dítě důsledně a soustavně, což se týká stravyš, chování a jednání. Společnost dbá, aby rodič řádně vykonával práva a povinnosti při výchově (může se obrátit dle potřeby na školu, obec, soud, státní orgán či organizaci). (Výrost, 1998)

Funkce emocionální

Tato funkce je jedinečná a nenahraditelná, pokud je v této funkci rodina dysfunkční je to hodně zraňující. Je zde uspokojení mnoha potřeb. Je to rostoucí funkce rodiny. Plní důležitou roli kompenzačního prostředí, před světem profesních povinností, požadavků a nároků. (Výrost, 1998)

Aby rodina plnila uvedené funkce, je potřeba přítomnost všech členů. Nepřítomnost jednoho z rodičů je pro dítě z emocionálního i sociálního vývoje škodlivé. Pokud se již tak stane, je potřeba udržet vztahy mezi dítětem a oběma rodiči na vysoké úrovni, aby se mu dostalo, co nejvíce zmiňovaných funkcí. (Výrost, 1998)

Charakteristické znaky

Dnešní moderní rodina se od té dřívější liší. Nestabilita rodin v dnešní době je hlavně problematika porozvodové péče o děti. Většinou si lidé vybudují manželství, které znají od svých rodičů, jedná se o rodinný model. (Satirová, 1994)

V. Satirová (1994) uvádí ve své knize Kina o rodině, že jsou dva systémy, které jsou naprosto odlišné v sociálních vztazích. Otevřený systém nacházíme u vyrovnaných rodin a systém uzavřený u problémové rodiny. Každý člen je významným faktorem, který udržuje systém v chodu nebo jej dokáže měnit.

3 CODA

CODA (Children Of Deaf Adults) je označení pro děti, které jsou slyšící a narodily se neslyšícím rodičům. Takové dítě vyrůstá ve dvou skupinách. Tyto děti většinou doma komunikují znakovým jazykem, ve společnosti mimo domov pak jazykem českým. Většinou dělají svým rodičům tlumočnický a v dospělosti se někdy stávají profesionálními tlumočnický. (Kratochvílová, 2007)

Přístup prarodičů

Vývoj dítě ovlivňují prarodiče skrz svůj postoj ke svým neslyšícím dětem. Prarodiče se občas obávají toho, že neslyšící rodiče nebudou schopni plnohodnotně vychovávat své slyšící dítě. Napomáhá tomu i to, že se prarodiče o své neslyšící děti starali s velkou péčí, a tak s touto péčí pokračují a vměšují se do výchovy svých vnoučat. (Redlich, 2008)

Někteří neslyšící rodiče nechávají ranou péči na prarodičích, z toho důvodu, že se bojí o jejich budoucnost. Proto je dobré je povzbudit i odborně. (Procházková, 2004)

Jednání prarodičů v této situaci může být schvalováno, ale také i očekáváno od okolí. Dále je také mohou litovat. Lidé si neuvědomují, že mohou být ale také negativním důsledkem na jejich výchovu, například, že dítě může být vystaveno citové frustraci z dlouhodobé nepřítomnosti rodiče. Negativním důsledkem může být také to, že dítě bude mít narušeno přirozené prostředí a může přejímat negativní postoje prarodičů na své vlastní rodiče. (Redlich, 2008)

Prarodičům by se tato možnost neměla odebírat, také by ale měli být, co největší podporou svých neslyšících dětí a vést je k samostatnosti a schopnosti stát se dobrým rodičem. (Redlich, 2008)

3.1 Bilingvismus a bikulturalismus

Slyšící děti neslyšících rodičů si osvojují dva jazyky zároveň. Jazyk český a český znakový jazyk, proto se jedná o bilingvismus. Dále si také osvojují, ale dva systémy komunikačních norem a dvě kultury. Dítě patří do obou kultur a souběžně a každodenně střídá kultury, tomu to se říká bikulturalismus. (Redlich, 2008)

Bilingvismus v rámci znakového jazyka a mluveného i psaného jazyka je možný pouze u KODA dětí. U neslyšících se nejedná o bilingvistu z toho důvodu, protože jejich psaná forma českého jazyka dosahuje velmi nízké úrovně a jazyková kompetence nezajišťuje efektivní komunikaci. (Grosjean, 1984)

Slyšící lidé, neslyšících rodičů mnohdy nemají takovou úroveň jazykové kompetence, aby mohli znakový jazyk plynně používat, pokud se tomu v budoucnu nevěnují. Jsou však schopni tento jazyk ovládat natolik, že se zde mluví o funkčním bilingvistu. (Preston, 1998)

Když se v rodině nachází jeden rodič s dobrou jazykovou i komunikační kompetencí mluveného jazyka, tak se dítě může vést ke dvěma jazykům současně, tady se jedná o sekvenční a simultánní bilingvistu. Rovněž se na jazykovém prostředí a bilingvnosti dítěte podílejí prarodiče. (Redlich, 2004)

„U některých dětí se spíše jedná o funkční užívání českého jazyka na jedné straně a jazykové směsi českého znakového jazyka a mluvené češtiny na straně druhé.“ (Redlich, 2008, s. 28)

Dítě má osvojené dva způsoby komunikace, ten způsob, kterým komunikuje s rodiči, a ten se kterým hovoří s intaktní populací. (Redlich, 2008)

Pokud má dítě staršího sourozence, tak se komunikační prostředí mění. Dítě má v rodině mluvený vzor, ale je důležité si určit primární dorozumivací prostředek dítěte s rodičem a naopak, který se bude projevovat i se sourozencem. Také se mění komunikační prostředí, pokud dítě vyrůstá s dalším neslyšícím dítětem. Intaktní dítě je více vystaveno znakovému jazyku a předpokládá se, že si ho rychle a snadno osvojí. Kromě rodiny se dítě může setkávat s jinými lidmi, jak neslyšícími nebo slyšícími. (Redlich, 2008)

Problém může nastat, pokud dítě nechce komunikovat mluveným jazykem. Dítě je bez intaktního staršího sourozence, jeho prarodiče jsou také neslyšící a dítě ani jeho rodiče se nesetkávají s intaktní populací. Dítě se nerozvíjí v mluvené řeči, a proto by mohlo mít problém při začlenění do běžné mateřské či základní školy. (Redlich, 2008)

Je vhodné někdy podpořit prostředí nahrávkami či poslechem pohádky. Dítě tak uslyší mluvený projev, ale bohužel jeho jazykový projev se až tak příliš neposune. Je potřeba, aby dítě během života komunikovalo s intaktní populací. (Redlich, 2008)

V neslyšící rodině se slyšícím dítětem se můžeme setkat s bilingvním prostředím. Setkáváme se tehdy, kdy rodič ovládá znakový jazyk a umí i dobře číst a psát v českém jazyce. Takle forma se spíše týká dětí, které jsou prelingválně neslyšící. (Redlich, 2008)

Aby dítě pochopilo jazykové a kulturní rozdíly mezi neslyšícími rodiči a slyšícími lidmi, je potřeba, aby tuto rodinu navštěvovali dospělí lidé obou skupin, jak prarodiče, tak blízcí příbuzní a přátelé. Podpora slyšících lidí dítěti pomůže pochopit osobnost slyšících lidí. Důležité je, aby si blízcí, přátelé, rodina uchovávali adekvátní postoj k neslyšícím rodičům

a podporovali jejich kulturní odlišnosti a respektovali jejich kulturu. (Redlich, 2008)

3.2 Sdružení CODA

Je založeno slyšícími lidmi neslyšících rodičů. Sdružení vzniklo v roce 1983 v USA. Později vznikly další organizace stejného druhu. Nachází se v Anglii, Argentíně, Austrálii a jiných zemích. V některých státech existují pouze iniciativy, které usilují o obdobné vytvoření organizací, jako například Švédsko či Německo. Všechny organizace jsou v mezinárodní organizaci CODA, která podporuje národní CODA. Národní CODA pořádá mezinárodní konference, kde jsou prezentovány programy jednotlivých národních sdružení a také dospělí potomci neslyšících rodičů mohou sdílet své osudy. Mezinárodní organizace CODA podporuje individuální růst CODA dětí. Vytváří například fond pro jejich studium. (Redlich, 2008)

Tyto organizace by našly uplatnění i v českém prostředí, a to hned z několika důvodů. (Redlich, 2008)

1. Slyšící děti neslyšících rodičů potřebují podporu od stejně intaktních lidí jako jsou oni a vysvětlení, proč jsou rodiče „jiní“.
2. Neslyšící rodiče by měli být informováni o tom, jak mohou zažádat o tlumočnicka a jak jeho služby využít. Ve světě intaktní populace si budou poté jistější.
3. Neslyšící rodiče potřebují poradenství k výchově svých slyšících dětí, protože ne všechno pochytily z dob vzdělávání a neorientují se ve společnosti slyšících. Ale také proto, že poradenství je intaktní populaci normálně poskytováno.

Toto poradenství by mohli zastřešovat speciálně pedagogická centra, centra rané péče či organizace Neslyšících. Do tohoto poradenství by mělo spadat těhotenství maminek, jejich porod, psychologie, komunikace, kompenzační pomůcky, specifické situace slyšícího dítěte, navazování kontaktu s intaktní populací apod. (Redlich, 2008)

Gavelčíková doporučuje přednášky či besedy organizované právě slyšících potomků neslyšících rodičů, kteří díky svým zkušenostem přiblíží neslyšícím rodičům situaci dětí. Naopak si tohle mohou poslechnout i rodiče slyšící neslyšících dětí, protože si mohou uvědomit, že i přesto jde vést plnohodnotný život. (Gavelčíková, 2002)

Specializovaná centra či organizace mohou organizovat tematická setkání či semináře pro tlumočnický, poskytovat kurz znakového jazyka, pořádat víkendové či týdenní pobyty a dále vytvářet dětem vizuální pomůcky. (Redlich, 2008)

Rozdíly mezi CODA vs. KODA

Tyto dva pojmy bývají často zaměňovány.

KODA (Kids of Deaf Adults) je označení pro organizaci, která se zajímá hlavně o děti mladších 18 let a mají neslyšící rodiče. (Horáková, 2009)

Kdežto organizace CODA se zajímá také o jejich děti, kteří již přesáhly 18 let a rozhodly se stát členy skupiny CODA. (Horáková, 2009)

Náplní organizace KODA je pořádání víkendových akcí, pikniků, a hlavně setkávání slyšících dětí neslyšících rodičů, pro které je důležité podělit se o zkušenosti s ostatními. Neslyšící rodiče se připravují na různé okamžiky, které v životě mohou nastat. Tito rodiče by si měli uvědomit, že jejich děti čelí různým situacím, které vyplývají z postavení. (Horáková, 2009)

4 Komunikace mezi dítětem a rodičem

Komunikace mezi dítětem a rodičem může být narušena, jestli pak se neslyšícím rodičům narodí slyšící dítě. Nejen, že bude narušena komunikace, ale také samotný vývoj dítěte. Taktéž k tomu tak můžeme nahlížet u slyšících rodičů, kterým se narodí neslyšící dítě. Proto je důležité, aby se dítě, co nejdříve zapojilo do předškolního zařízení. (Homoláč, 1998)

Mluvený jazyk

Jeden z prvních způsobů komunikace, je mluvený jazyk. Může se stát, že jeden z rodičů je nedoslýchavý nebo i slyšící. Bohužel se stává, že v těchto rodinách dítě nemusí mít dokonalý řečový vzor, proto může dojít k chybnému přebírání, a dítě tak může mít problém s gramatikou mluveného jazyka. Rodiče se bojí, že dítě se nenaučí mluvit, rovněž mohou rodiče používat hlas pouze ke komunikaci se svým okolím. (Leonhardt, Grüner, 2000)

Lidé se sluchovým postižením mají většinou velmi hlasitý mluvený projev, proto lidé, kteří s nimi komunikují je upozorňují, aby mluvili potichu. Neslyšící tak mohou odrazovat ostatní lidi k delší komunikaci, protože jim to přijde nepříjemné. Neslyšící rodiče používají při mluvení nejen svá ústa, ale také výrazové prostředky, jako například ruce, pohyby obličejem, očima či tělem. I tyto výrazové prostředky mají své specifické významy. (Leonhardt, Grüner, 2000)

Znakový jazyk

Dalším primárním komunikačním prvek je český znakový jazyk. Užívá se v 90 %, kde se v domácnosti nachází neslyšící rodiče. V tomto případě se, ale nezapomíná ani na mluvený jazyk. Proto se tyto děti umí vyjadřovat nejen v češtině, ale také ve znakovém jazyce. (Redlich, 2004)

Dítě je důležité rozvíjet v kritickém období, což je období do 6 let dítěte. Je pravda, že dítě si může některé znaky osvojit již ve věku 6–8 měsíců. Rodiče tak rozeznají záměr, i když jsou znaky „nejasné“. Dítě sleduje rodiče a učí se tak základy znakového jazyka, jeho gramatiku a významu jednotlivých znaků. Rodiče by dítěti měli dát přístup obou jazyků navzájem. (Redlich, 2004)

Je důležité mít v domácnosti společný jazyk, který se bude využívat při komunikaci, vysvětlování a vyprávění. Pokud však rodiče používají při své komunikaci znakový jazyk, měli by tak komunikovat i s dítětem, protože oni mu mohou umožnit, osvojit si tento jazyk. ČZJ je předpokladem k tomu, aby si s rodiči udrželo v dětství i pro zbytek života užší vztah. (Freeman, 1992)

Mezi další komunikační kompetence můžeme rovněž zahrnout i odezírání. Neslyšící lidé mají většinou mluvenou formu jazyka velmi nesrozumitelnou, snadno se tak stane, že u slyšících lidí vyvolá tato mluva údiv a v horších situacích i posměch. To samozřejmě neslyšící rodiče nechtějí a uvědomují si to, proto volí nenápadnou formu komunikace a tím je tedy odezírání. (Redlich, 2004)

Dle Gavelčíkové se slyšící děti naučí odezírat díky komunikaci s neslyšícím. Zde je totiž důležité udržet vizuální kontakt komunikantů. (Gavelčíková, 2002)

4.1 Komunikace dětí

Pojem komunikace má spousty definic, záleží zde na oboru, přes něhož komunikaci pozorujeme. Dle Vybírala podotýká, že za vhodnou definici mezilidského komunikování, která by zahrnovala veškeré aspekty a všechny roviny významu a dopadu, není možná. Čechová uvádí, že komunikace je společný styk a výměna mezi účastníky komunikace. (Bytešníková, 2012)

Komunikace v širším slova smyslu je veškeré oboustranné předávání informací pomocí znaků, symbolů mezi lidmi. Komunikace v užším slova smyslu je mezilidská komunikace, ke které dochází prostřednictvím jazykových a nejazykových prostředků. (Bussmann)

Každá komunikace plní svou funkci, účel a smysl. Vybíral charakterizoval hlavní funkce komunikace.

- Informovat (předáváme informaci)
- Instruovat (navést někoho)
- Přesvědčit (chceme, aby někdo pozměnil názor)
- Vyjednat, domluvit se (dospět k určité dohodě)
- Pobavit (rozveselit jinou osobu či sebe)
- Kontaktovat se (užít si blízkosti)
- Předvést se (prezentace sebe sama)

Sovák rozlišuje tři formy komunikaci, a to na komunikaci intraindividuální, kdy se vážeme na vnitřní prostředí, extraindividuální, která se váže na přírodní prostředí a interindividuální, tato komunikace probíhá v prostředí společenském. (Bytešníková, 2012)

Verbální komunikace je realizována mluvenou i psanou řečí. Řeč je biologickou vlastností člověka. Jde o systém, kde přenášíme informace prostřednictvím mluvy. Je úzce vázaná na lidskou společnost. Lze říci, že řeč je společensky podmíněna a má společenskou determinaci, původ i sociální dimenzi. (Bytešníková, 2012)

Aspekty rozvoje řečových schopností jsou hned dva. Fylogenetický, který se zajímá o vývoj vyjadřovacích schopností jako živočišného druhu. A ontogenetický, který se zaměřuje na vývoj řeči v průběhu života jedince. (Bytešníková, 2012)

Řeč se považuje za speciální zvukově artikulační symbol, který přenáší informaci. Máme zde vnější i vnitřní strukturu. Dále můžeme rozlišit charakteristické znaky řeči, tedy individualitou a socializací. (Bytešníková, 2012)

Dle Nováka má řeč dvě základní struktury, tou je hluboká a povrchová. Sémantický obsah řeči najdeme v hluboké struktuře a fonetické a fonologickou realizaci najdeme v povrchové struktuře. (Bytešníková, 2012)

Nonverbální komunikace je starší forma komunikace. Je považována za expresivnější a pravdivější. Nonverbálně vyjadřujeme svoje pocity, emoce, city, duševní stav a jiné, a mnohem objektivněji než verbálně. Cca 7 % působení informace pochází z verbálního obsahu a 38 % se podílí hlasová intonace a zbytek tudíž 55 % výraz obličeje. Neverbální komunikaci rozumíme jako řeč emocí. Neverbální komunikace podporuje řeč, nahrazuje řeč, vyjadřuje emoce či interpersonální postoj a uskutečňuje sebevyjádření. Děti se s ní učí pracovat již od útlého věku. (Bytešníková, 2012)

Mezi neverbální komunikaci řadíme především pohledy, výrazy obličeje, gesta, pohyby, doteky.

Jazyk je specifickou vlastností jasně určité společnosti lidí, prostřednictvím nímž může společnost sdělovat zvukovou, písemnou či jiným kódem smysluplnou informaci. Jazyk podléhá několika zákonům, jako jsou například sémantické, gramatické, fonologické a fonetické. Tyto zákony jsou ale platné pouze pro etnikum nebo skupinu, jež ho používají. Jazyk lze charakterizovat jako společenský jev, který se vyvíjí a objevují se v něm nová slova a významy. (Bytešníková, 2012)

Jazyk je primárním prostředkem komunikace myšlenek. Každé dítě disponuje vlastností osvojit si jazyk, je už jen na rodiči či vychovateli, který to bude. V jazyce se objevují nová slova a významy, protože se kontinuálně vyvíjí. Jedná se o systém zřetelných poznatků odpovídající jasným pravidlům. Mluva je jazykový projev, který diferencuje na základě toho, kdo ji použil. (Bytešníková, 2012)

Dle Průchy jsou komunikační kompetence „soubor jazykových znalostí a dovedností umožňující mluvčímu realizovat různé komunikační potřeby, a to přiměřeně situaci,

charakteristikám posluchačů aj., zahrnuje též uplatňování sociokulturních pravidel. Je složkou komunikačně orientované výuky mateřského jazyka a cizího jazyka.“ (Průcha, 2001)

Člověk používá systém znaků, ví, kdy ho správně použít a diferencuje ho, pokud je použit nesprávně. Psychologicky kompetentní účastník je ten, který disponuje sumou znalostí a má dostatek informací a umí je správně využít. (Bytešníková, 2012)

V této oblasti se můžeme také zmínit o narušení komunikačních schopností, kterým se věnuje Lechta. Jazykové roviny máme čtyři, foneticko-fonologickou, lexikálně-sémantickou, morfologicko-syntaktickou a pragmatickou. K narušení dojde tehdy, kdy je jedna z těchto rovin narušena a neplní tak svou funkci. Narušení se může také týkat verbální, neverbální, mluvené či grafické formy interindividuální komunikace, její exprese i recepce. Narušení komunikační schopnosti se může projevit i ve zvukové a nezvukové dimenzi. (Bytešníková, 2012)

4.2 Etapy ontogeneze řeči

Probíhá v určitých stádiích, tyto stádia mají různě dlouhou dobu. Žádné období nemůže být vynecháno. Ve vývoji lze rozlišit tzv. preverbální období, které probíhá do prvního roku života, poté přichází vlastní vývoj řeči. Vlastní vývoj řeči přichází během prvního roku života. Mimické, hlasové i gestikulační reakce, lze považovat za dorozumívací fázi. Dovednosti a návyky, typu sání, polykání a žvýkání jsou velmi důležité pro rozvoj řeči.

Lechta (1990) tvrdí, že primární funkcí sání a žvýkání je příjem potravy, ale také se připravují mluvidla na vývoj řeči. Podobného názoru je i zbytek lingvistů, kteří tvrdí, že procedurální procvičování a automatizace percepčních a motorických/hlasových dovedností je zásadní pro zvládnutí řeči a pro snadnou koordinaci, který je nezbytná pro zpracování a tvorbu řeči. (Lieberman, Studdert-Kennedy, in Ditrichová, Papoušek, Paul a kol., 2004)

Jako první u novorozence můžeme slyšet křik neboli hlasový signál. Jde o hlasový reflex, na který můžeme narazit při změně například teploty v okolí. Zde pozorujeme první neverbální komunikaci. Okolo druhého a třetího týdne, můžeme vidět úsměv, což je vrozený výrazový pohyb. (Bytešníková, 2012)

Křik postupně nabývá rozlišení a pro matku se tak stává diagnostickým materiálem. Matka dokáže později rozlišit, dle kvality křiku, za jakým účelem dítě křičí. Ze začátku se jedná o tvrdý hlasový začátek, kterou vyjadřuje nespokojenost, dále nabývá afektivního zabarvení. Zde se jedná o měkký hlasový začátek a vyjadřuje líbivé pocity. Také zde můžeme najít hrdelní zvuky, v tomto stádiu se zvukové sekvence označují broukání. Broukání se řadí do jemných pohybů mluvidel. Příhoda (1963) uvádí, že se jedná o soustavu reflexních činností, která se objevuje u každého kojence.

Dítě v další fázi zkoumá potenciál svého hlasového ústrojí, zde také dochází k postupnému zrání a získávání kontroly nad postupně se rozšiřujícími melodickými konturami. (Bytešnicková, 2012)

Dále přichází stádium pudového žvatlání. Toto období se považuje za „hru s mluvidly“, kdy dítě dělá to, co při příjmu potravy, ale zároveň u toho použije hlas. Je zde takové postavení mluvidel, u kterých dochází k podobným hláskám, slabikám a slovům. Některé hlasové projevy jsou vytvářeny proudem vzduchu, které rozráží sliny nahromaděné nad jícnem. Dítě často zvuk, či skupinu zvuků opakuje několikrát za sebou. Nezapojuje se sluchová kontrola ani zpětná vazba. Žvatlání není závislé na procesu učení. Dále dokáže reagovat na známé hlasy a také rozlišuje i zabarvení hlasu. (Bytešnicková, 2012)

První kritický moment přichází okolo osmého měsíce, kdy nastupuje období napodobující žvatlání. Dítě zapojuje, jak zrakové, tak sluchové vnímání a napodobuje a imituje okolí. Napodobuje, jak postavení mluvidel svého okolí, tak také melodii, rytmus a hlásky, pokusy musí několikrát zopakovat. Opakování hláskových skupin se jmenuje fyziologická echolalie. Dítě komunikuje s okolím a hračkou a spojuje samohlásky a souhlásky do slabik. Šestý až devátý měsíc je důležitý pro podchycení sluchové vady. Důvodem je ten, že slyšící děti žvatlají a u neslyšících se to postupně ztrácí. (Bytešnicková, 2012)

U žvatlání se nejedná o obsah, nýbrž o formu a potřebu udržet kontakt. Dítě v tomto období potřebuje velké množství kontaktů, oslovování, opakování žvatlání a další. Aktivita žvatlání upadá, pokud tomu tak není a je ovlivněn nástup prvních slov a později i slovního spojení. (Čížková a kol., 2005)

Počátky pasivní slovní zásoby lze pozorovat mezi desátým a dvanáctým měsícem, kdy toto období označujeme jako stádium období rozumění řeči. Dítě reaguje především na jeho melodický mluvní projev a na jeho gestikulaci a mimiku. Kolem prvního roku nastupují počátky vlastního vývoje řeči. Zde objevujeme určitá stádia, které dítě musí absolvovat. (Bytešnicková, 2012)

- Emocionálně – volní
- Egocentrické
- Asociačně – reprodukční
- Rozvoj komunikační řeči
- Logických pojmů
- Intelektualizace řeči

Dítě okolo prvního roku začne používat jednoslovné věty. Jsou to první slova, která splňují funkci celých vět, jsou nesklonná a vznikají opakováním slabik. Jsou zde zastoupena především podstatná jména a slovesa, vyjadřují emoce, pocity a přání, proto psychologové toto období nazvali stádiem emocionálně-volným. Můžeme diferencovat tři typy jednoslovných vět: oznámení, otázku, žádost. Pasivní slovní zásoba stále převládá nad aktivní. Při egocentrickém stádiu vývoje řeči dítě opakuje slova a napodobuje řeč dospělých. Objevují se zde první otázky charakteru „Co to je?“, „Kdo to je?“. Dále se tvoří takzvané dvojslovní věty, které vznikají spojením jednoslovných vět. K rozvoji samostatné řeči dochází při pojmenovací funkci, kdy dítě označuje jevy a osoby ve svém okolí. U dítěte se objevují jednoduché asociace, toto stádium pojmenováváme stádiem asociačně reprodukcí. K řečovému vývoji dochází mezi druhým a třetím rokem, kdy nastupuje stádium rozvoje komunikační řeči. Dítě dosahuje drobných cílů. Plynule navazuje stádium logických pojmů, kde se přechází na druhoznámnou úroveň, je zde osvojování náročných myšlenkových operací. Na dítě jsou kladeny velké nároky, proto se zde mohou objevovat různé vývojové obtíže. Slovní zásoba je okolo tisíce slov, osvojeny jsou základní předměty denní potřeby, orientace v časových pojmech. Okolo tří a půl let nastupuje druhý věk otázek, typu „Proč?“, „Kdy?“. Stádium intelektualizace řeči přichází kolem čtvrtého roku, které přetrvává až do dospělosti. Vývoj po stránce logické, rozvíjí se schopnost chápání obsahu, rozlišování pojmů konkrétních a abstraktních. (Bytešníková, 2012)

Přehledné rozdělení vývoje řeči do vývojových fází má Lechta (1995). Jsou zde nejtypičtější procesy vývoje řeči, kdy jsou charakteristické pro dané období, které na sebe navazují a mohou se prolínat. Lechta má pět fází ontogeneze, a to je pragmatizace, sémantizace, lexemizace, gramatizace a intelektualizace. (Lechta a kol., 1995)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkumný problém, metodika a charakteristika respondentů

S ohledem na téma mé bakalářské práce, kdy výzkumným cílem je zjistit, jak se vyvíjely komunikační schopnosti dítěte a zda byli v rámci dětství nějaké problémy, byly zkoumány tyto aspekty.

- Mluvená řeč
- Komunikační kompetence a vše spojené s tím
- Organizace a sdružení na pomoc s touto problematikou
- Jak vnímá rodina a společnost neslyšící rodiče

Tyto kategorie byly zvoleny k zjištění profilu respondenta, k nim byly přidány další dílčí výzkumné otázky.

5.1 Výzkumná metodika

Rozhovor je technika komunikace, kterou používáme ve většině životních situací. Jedná se o rozmluvu mezi dvěma a více lidmi. Rozhovor je v určité sociální situaci a jeho účastníci mají určité role. Jedná se o role hovořící a naslouchající, tázající a odpovídající. Je potřeba dosáhnout dohody, kdo kdy bude jaká role, aby došlo ke spolupráci. Pokud někdo skáče do řeči, nebo v boji o slovo ke spolupráci nemusí dojít. (Kopecká, 2012)

Rozhovorem můžeme získat důležité informace, které nám popíšu situaci, ve které se člověk nachází. Je dobré k němu přizpůsobit prostředí a také zvolit vhodný časoprostor. Je důležité dát si pozor na velikost stolu, protože to působí jako velká bariéra mezi tázajícím a odpovídajícím. Pro úspěšný rozhovor je vhodnější symetrické postavení obou lidí. (Kopecká, 2012)

Je potřeba vnímat psychický a tělesný stav jedince a přizpůsobit se jim. Rozhovor by neměl být příliš dlouhý, ani příliš krátký. Tázající by měl odpovídajícímu předem sdělit délku rozhovoru, tu dodržet a měl by se oprostít od svých osobních problémů. (Kopecká, 2012)

Máme dva druhy rozhovoru neformální (dialog mezi přáteli) a formální (například v rámci konverzace mezi podřízeným a nadřízeným). Pokud se bude jednat o psychologickou metodu, rozhovor by měl být promyšlený, připravený a s cíleným postupem. U rozhovoru zjišťujeme fakta, názory, postoje a pocity. Klade značné nároky na komunikační dovednosti, porozumění a znalosti teoretické. (Plevová, 2017)

Průběh rozhovoru

Dle Plevové (2017) můžeme rozhovor rozdělit do tří částí. Každá z nich má svůj účel.

1. Úvodní fáze, jde hlavně o zahájení rozmluvy a navázání kontaktu, představení se a také ujasnění obsahu a účelu rozhovoru.
2. Druhá fáze neboli explorativní fáze. Získávání informací, na které je rozhovor zaměřen.
3. Závěrečná fáze, lze zde zahrnout rekapitulaci zjištěných informací, doporučení, konstatování či nasměrování. Dokončení rozhovoru není až tak jednoduché, je potřeba jisté komunikační a sociální dovednosti.

Typy otázek

V rozhovoru nejde jen o dobré otázky, jde také o správnou intonaci hlasu, mimiku tazatele, uspořádání sezení. (Plevová, 2017)

Otázky uzavřené, dotazovaný má pouze výčet odpovědí a jednu z nich musí vybrat. Jedná se buď o odpovědi ano či ne. Jejich výhodou je rychlejší orientace a nejsou časově náročné. Ovšem mohou být zavádějící, utlumují kontakt, brzdí rozhovor. (Plevová, 2017)

Otázky otevřené, na ně může dotazovaný odpověď vlastním názorem, více přemýšlet o otázce. Tyto otázky dáváme tam, kde chceme, aby druhý mohl volně hovořit. Je bohužel ale časově náročnější. (Plevová, 2017)

Dále můžeme rozlišit otázky přímé a nepřímé. Přímé otázky se dotazujeme přímo na konkrétní věc. U nepřímých jdeme popisem k jádru věci. (Plevová, 2017)

Typy rozhovorů

Jako první si představíme rozhovor volný. Jedná se o typ rozhovoru, kdy se tazatel přizpůsobí situaci, využívá převážně otevřené otázky. Sem tam si udělá poznámku, a to co chce, tak řeší dopodrobna. Využívá se spíše u terapie než u výzkumu. (Plevová, 2017)

Dále zde řadíme rozhovor částečně standardizovaný. Rozhovor, v němž se nachází otázky, které jsou připraveny na danou problematiku. Téma rozhovoru je pevné a taktika vedení je uvolněnější. (Plevová, 2017)

A jako poslední je rozhovor standardizovaný. Jde o strukturovaný rozhovor, který je striktně vedený a zaznamenaný. Má přesně daný postup, otázky a je k dotazníkovým metodám velmi blízký, známe přesné vyhodnocení a lze výsledky kvantifikovat. (Plevová, 2017)

Tato metoda bývá kritizována, protože nezaznamenává realitu, ale pouze je spoluvytváří. Již kladení otázek mírně předurčuje odpověď. V dnešní době se vytváří nové přístupy, kdy dochází k online rozhovorům vedené přes internet či jiná média. Nemusí jít pouze

o rozhovor, který je veden řečí, ale i psanou formou. Citlivé témata jsou pro lidi méně stresující a nemusí v nich vyvolat stud či rozpaky. (Výrost, 2019)

5.2 Charakteristika respondentů

Pro svůj výzkum jsem oslovila 8 lidí, se kterými jsem již dříve měla domluvené rozhovory, či doporučení na lidi s touto problematikou. Z těchto 8 lidí, jsem měla mít 10 vhodných respondentů na rozhovor, protože někteří mají sourozence. Z těchto 10 respondentů mi bez udání důvodu neodpovědělo a vůbec se nesešli 4 lidé. Díky rozhovorům jsem přišla na další dva respondenty.

Kontakty jsem nabírala formou sněhové koule. Jednu slečnu jsem znala ze sociálních sítí, věděla jsem skrz podcasty, které nahrála a byla jimi součástí, že má rodiče se sluchovým postižením. Tuto slečnu jsem oslovila, zda by mi někoho dalšího doporučila. Díky ní jsem se dostala k dalším lidem, kteří touto problematikou prochází. Další dva respondenty jsem získala, díky mé praxi v mateřské škole pro sluchově postižené, zřízené dle paragrafu 16, kde přímo neslyšící asistentka pedagoga má slyšící děti. Dále jsem měla tři rodiny od neslyšící paní, která byla mou lektorkou v mém kurzu znakového jazyka. Bohužel od ní se nikdo neozval. Ve výsledku jsem měla respondentů 8.

Někteří respondenti jsou provázaní sourozeneckým vztahem, tudíž některé odpovědi na otázky jsou dosti podobné, ne-li stejné. Respondentů bylo 6 žen a 2 muži ve věku od 11-25 let.

Výzkum probíhal online rozhovory, vzhledem k rozprostřenosti respondentů po ČR a rychlejšímu spojení. Rozhovory probíhaly od března do dubna 2022. Rozhovory trvaly cca 20-30 minut, dle rozsahu odpovědi daného respondenta. Respondentovi bylo sděleno, že rozhovor se bude natáčet na diktafon a že bude anonymní. Natočené rozhovory jsem poté zpracovala do své bakalářské práce.

Pro účely mé bakalářské práce nebudu uvádět jména mých respondentů, abych zachovala jejich osobní intimitu. Respondenti budou pojmenováni dle písmen, pokud je u osob provázán sourozenecký vztah u písmen budou i čísla.

- Respondent A1 – žena, věk 20 let, Královéhradecký kraj, student
- Respondent A2 – žena, věk 11 let, Královéhradecký kraj, student
- Respondent B – muž, věk 18 let, Pardubický kraj, student
- Respondent C1 – žena, věk 12 let, Moravskoslezský kraj, student
- Respondent C2 – žena, věk 17 let, Moravskoslezský kraj, student
- Respondent D1 – žena, věk 21 let, Moravskoslezský kraj, student

- Respondent D2 – muž, věk 25 let, Moravskoslezský kraj, kuchař-číšník
- Respondent E – žena, věk 22 let, Královéhradecký kraj, tlumočnick

Respondenti A1 a A2 mají oba rodiče neslyšící. Matka o sluch přišla při porodu, který byl komplikovaný a šla nožičkami napřed. Otec přišel o sluch kvůli špatné péči při zánětu středního ucha.

Respondent B má také oba rodiče neslyšící. Obě babičky při těhotenství utrpěly zarděnky, což poškodilo plody. Matka respondenta umí dobře odezírat, otcí se musí všechno vysvětlit znaky.

Respondenti C1 a C2 mají oba rodiče se sluchovou vadou. Otec je nedoslýchavý a matka je neslyšící. Matka přišla o sluch v rámci nehody, která se jí přihodila v dětství, tudíž má vadu získanou.

Respondenti D1 a D2 mají oba rodiče neslyšící. Matka o sluch přišla v rámci nemoci, matka otce měla komplikovaný porod.

Respondent E má oba rodiče neslyšící. Oba mají vrozenou vadu, protože jim nedorostl sluchový nerv.

6 Analýza a interpretace výzkumných dat

RESPONDENT A1

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**

Vyrůstala jsem bilingválně, rodiče se snažili mluvit i znakovat, ale mluví špatně. Intaktní populace by jim nerozuměla. Často jsem trávila čas s rodinou (babičky, bratřenci) a ti mě opravovali. Klíčové bylo to, že jsem šla dříve do školky, už od necelých 2 let. Zezačátku s mamkou cca na 3 hodiny, abych byla v kontaktu s řečí.

- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**

Složitější vztahy, můj taťka přišel o sluch v cca 6 letech, díky nemoci. Jeho matka to moc nevzala, nepřipouštěla si, že její syn přišel o sluch, myslela si, že si najde ženu z intaktní populace. Nikdy se nenaučila znakovat. Měla problém s tím, kdy rodiče otěhotněli. Jedna strana pro, druhá proti. Matka z tátovi strany vyčítala rodině, že na něho znakují, ale také jim pomohla najít byt, najít školku, kde by dítě vzali takhle brzo. Strana rodiny z matčiny strany hledala způsoby, byla s nimi spíše fyzicky.

- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**

V té době jsem nad tím úplně nepřemýšlela.

- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**

Rodiče mě naučili základy, rodičovskou úlohu plnili a nemám pocit, že je prarodiče zastupovali. V momentech, kdy jsem já něčemu nerozuměla nebo rodiče nerozuměli a já jim to nebyla schopna vysvětlit. Tak jsem byla tím prostředníkem mezi nimi.

- **Kdy jste pocítli, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**

Ve školce, kdy rodiče si povídají a moje mamka vždycky stála bokem. Vybavuji si to jako obraz, to byl první moment, kdy je něco jinak, co jsem si něco začala uvědomovat. A druhý moment byla chvíle, vybavuji si to úplně živě, ta holčička mi řekla, že moji rodiče předstírají, že jsou neslyšící, aby měli hodně peněz. V ten moment jsem se asi střetla s tou realitou, protože mi všechno přišlo přirozené.

- **Měli jste nějaké vady řeči?**

Ne, neměla jsem. Já jsem byla vždycky ve všem hrozně napřed, měla jsem ve škole samé jedničky, číst jsem se naučila už ve školce. A doteď mám potřebu být ve všem dobrá

a vadí mi, když nejsem. Myslím si, že za to může můj otec, protože mi vždycky říkal, musíš vždycky bojovat, aby ses měla dobře, protože musel bojovat, aby se měl dobře. Přijde si jako chudák, který musí bojovat, ne jako neslyšící s velkým N

- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem?**

Tím, že naši na mě mluvili a znakovali, tak bych řekla, že více využívali spíše znakovanou češtinu, protože ten mluvený projev podporovali znaky. Takže se mě to nijak nedotklo. Ale i tak mám pocit, že i když na mě rodiče čistě jenom neznakovali, tak mi znakový jazyk přijde mnohem přirozenější. Často to říkají lidi u angličtiny, že nad tím nepřemýšlí a zní jim to lépe, takže tak uvažuji i ve znakovém jazyce.

- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**

Problém s četbou jsem neměla. Pomohlo mi spíše, že jsem dlouho neměla sourozence, s rodiči jsem nemluvila, takže jsem hodně času trávila sama. Pomohla mi hračka typu tablet a najdi písmenko T, díky tomu jsem se naučila písmena. Pak jsem četla po písmenkách a dala potom věty dohromady. Spíše si myslím, že to bylo tím, že jsem hodně času trávila sama. Kde cítím mezery doted' jsou přísloví či ustálené spojení, protože mi to jako nikdo neřikal, mamka mi nikdy neřekla koukáš jako sůva z nudlí. Také mám mezery ve staré hudbě, protože se u nás nikdy nic nepouštělo a třeba mí přátelé si z toho dělají srandu, že něco neznám.

- **Dělali jste nebo děláte tlumočnicka pro rodiče v rámci denních aktivit?**

Mí rodiče měli tlumočnicka na svatbě. Moje mamka byla na operaci a moje mamka mě poprosila, ať jí tam dělám tlumočnicka. Já na to „hele mamí prostě ono není těžké sehnat si tlumočnicka, já ti řeknu jak na to, pojďme to dělat správně.“ A ona řekla, že nechce, že chce, abych to byla já. Odmala jsem tím komunikátorem já a nikdy tlumočnicka neměli.

- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**

Já ne, ale mí rodiče. Já jsem s nimi pouze dojížděla do klubu v Hradci Králové, protože jsem nemohla zůstat sama doma. Tam jsem se vídala s neslyšícími dětmi, lidmi. A jediný, kdo tam byl KODA jsem byla pouze já a jedna slečna.

- **Na co přesně se zaměřovala?**

Zaměřovala se pouze na neslyšící.

- **Navštěvujete ji dodnes?**

Moji rodiče ano, já, jakmile jsem mohla být doma sama, tak ne. Při nástupu na VOŠ, obor tlumočnictví jsem začala znovu docházet.

- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**

O označení CODA/KODA jsem se dozvěděla až na střední škole, byla jsem ráda, že si mohu dát nějakou nálepku. Ale nebyla jsem taková, že bych se do těch organizací hlásila. Moje mamka se například o organizaci Tichý svět dozvěděla, díky tomu, že se Tichý svět přišel představit do klubu neslyšících, který navštěvuje. Je super, aby se organizace hlásily a chodily dělat přednášky právě do takových klubů. Fajn cesta pro lidi z maloměst, nebo pro starší lidi, kteří nevyužívají sociální sítě, aby se v tváři tvář mohli potkat s člověkem, který pracuje pro organizaci.

- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**

Znám neslyšící, kteří by se neoznačili za neslyšící s velkým N. To, co se učíme o komunitě mi přijde úplně mimo tu realitu, co já znám. A proto mám problém pochopit to, o co se ty organizace snaží, proto nevidím důvod, aby těch organizací bylo víc, když ti neslyšící, kteří by to potřebovali, neví o tom, co je.

- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**

Podle mě, v práci od otce jim naprosto pohrdají. Odmala jsem slýchala od našich, jo jsme chudáci, ale snažíme se, abychom chudáci nebyli. Ale teďka s tím objevováním kultury atd, nemám pocit, že by to bylo tak hrozný, ale chápu, že názor mých rodičů a starších se nemůže jen tak změnit, protože byli ve škole mláceni, když znakovali. Tak je jasný, že nějaká organizace jim řekne, že se snaží podporovat jejich práva, ale jim to nevrátí ty chvíle, které protpěli.

- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**

Snaží se všichni, píšou na papír, ruce nohy a matka z otcovy strany, to nikdy nepřijala, viděla ho jako malého zdravého kluka.

- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**

Do očí se mi nikdo nevysmíval. To s tou holkou ve školce bylo nepříjemné, ale podle mě to nebyla šikana, jenom slyšela doma názor, který mi řekla. Spíše mi bylo nepříjemné, když jsme někam šli a lidé na nás koukali, ale to není šikana.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**

Dorozumíváme se především znakovanou češtinou a řečí. Táta umí dobře odezírat.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

V období puberty jsem si říkala, že už mě to nebaví pořád našim pomáhat a ať už dodělám ten gympl, půjdu studovat někam hrozně daleko, nejlépe do zahraničí. Už nechci, už dost. Řekla bych, že se to změnilo, až když jsem si našla stávajícího partnera, protože já jsem si nikdy nevodila domů kamarády, natož kluky. Protože jsem se jednoduše styděla. Vidali jsme se 14 dní a přítel navrhl, že půjdeme k nám, já se snažila z toho vycouvat, ale on mě prostě vzal a šli jsme. A bylo to strašně v pohodě, snažil se komunikovat, říkal, že naši jsou v pohodě, naši zase, že on je v pohodě. V tu chvíli mi spadl obrovský kámen ze srdce. Zlepšil se mi ten můj vztah k nim, jako ne že by byl špatný, ale tím, jak mi spadl ten kámen ze srdce, tak bylo najednou všechno tak hezčí a řekla jsem si, že půjdu na kurz znakového jazyka. Mě to začalo bavit, začala jsem jezdit do toho klubu, byla jsem ráda, že jsem mohla být v té komunitě. Řekla jsem si, že zkusím to tlumočnictví. Pak jak jsem nastoupila, tak jsem byla hrozně ráda, že to studuju a to, co jsem vnímala jako můj potencionální mínus/nevýhodu, tak jsem obrátila ve svůj prospěch.

RESPONDENT A2

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**

Na mém rozvoji řeči, se podílely babičky, bývalá sousedka a ve školce.

V rámci toho, že je respondent A2 sourozencem respondenta A1, zeptala jsem se, jestli také navštěvoval školku dříve.

Šla jsem do školky normálně, jako jiní.

- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**

Babička s dědou neznakuji. Rodiče z matčiny strany to brali v pořádku, rodiče z tátovy strany neznakují.

- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**

V tom věku jsem to nevnímala. Přišlo mi to přirozené a nijak jsem to neřešila.

- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**

Všechno řešila převážně starší sestra.

- **Kdy jste pocítili, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**

Nijak to neřeším.

- **Měli jste nějaké vady řeči?**
Ano, měla jsem vadu řeči, špatně jsem vyslovovala písmenko Ř. Navštěvovala jsem logopedii cca jeden rok.
- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem?**
Ani to nijak nevnímám, jsem na to zvyklá již odmala.
- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**
Do 4. třídy mi to dělalo problémy, skrz tu vadu řeči.
- **Dělali jste nebo děláte tlumočnicka pro rodiče v rámci denních aktivit?**
Dříve to dělala sestra, ale ta se odstěhovala, tak to teď řeším já.
- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**
Rodiče navštěvují klub neslyšících.
- **Na co přesně se zaměřovala?**
Pouze na neslyšící a jejich rodiny.
- **Navštěvujete ji dodnes?**
Rodiče ano.
- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**
Myslím si, že ano.
- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**
Podle mě ne, ale nevím, v jakém smyslu bych je rozšířila.
- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**
Nemyslím si, že špatně, spíše lidé o tom nevědí. Kamarádi mají divné otázky, ale chápou to.
- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**
Snaží se většina, prarodiče z tátovy strany se snaží také pomáhat, ale do komunikace skrz znaky se nezapojují.
- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**
Ne, nebyla.
- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**
Znakový jazyk a normálně i řeči. Taťka umí docela dobře odezírat, tím, že o sluch přišel získanou vadou.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

Zatím ne, jelikož to ještě není aktuální téma. Každopádně rodina by si to přála.

RESPONDENT B

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**

Nejvíce babička, která nás spolu s rodiči vychovala. Naučila nás toho hodně, ať už mluvený projev, tak komunikaci celkově.

- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**

Byli rádi, že nás babička vychovala, že nám pomohla v tom, v čem oni nemohli.

- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**

Zvláštní pocit, že jsem trávil více času s babičkou než s rodiči. Ale asi to tak mělo být, protože rodiče mluvit pořádně neumí, nebo umí, ale asi by tomu běžná populace nerozuměla. A babička se nás ujala a jsem za to i rád, že nás toho tolik naučila.

- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**

Trávil jsem s rodiči hodně času, tak jsem to nepocíťoval.

- **Kdy jste pocítli, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**

Tohle je dobrá otázka. Ty jo, asi jsem to začal pocíťovat, kdy jsem začal žvatlat a pomalu mluvit, tak jsem na rodiče mluvil a oni nereagovali, tak to bylo asi takové první, co jsem si řekl, že s nimi nebude něco v pořádku. Nechápal jsem souvislosti, proč a takhle, bylo mi to divné, že mi neodpovídají, neotočí se, když na ně mluvím.

- **Měli jste nějaké vady řeči?**

Ano, měl jsem. Neuměl jsem říkat R a Ř, chodila se mnou na logopedii babička, navštěvoval jsem ji 3-4 roky.

- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem (například ve slovosledu)?**

Já už jsem si na to zvykl, že je to jiný slovosled. Dokonce tak občas i mluvím na kamarády, kterým to přijde divné. Mluvím takhle každý den, takže mi to nepřijde.

- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**

Neměl jsem, hodně čtu a čtu rád. Problémy jsem neměl.

- **Dělali jste nebo děláte tlumočníka pro rodiče v rámci denních aktivit?**

Ano, k doktorů, i na úřady s nimi chodíme. Rodiče si zvládnou všechno zařídít sami, ale tohle s nimi vyřizujeme já, babička nebo sourozenec. Mamka umí hodně dobře odezírat, takže

s ní je to v pořádku, vlastně jí to stačí vysvětlit jednoduše a polo patě, základní princip atd. S tátou je to horší, protože táta odezírat neumí, takže tátovi se to musí ukázat nebo vysvětlit, ale jde to.

- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**

Nevybavuji si, že bych něco takového navštěvoval s rodiči. Jezdil k nám tlumočnick.

- **Na co přesně se zaměřovala?**

Vzhledem k odpovědi na předešlou otázku, jsem se na tuto otázku neptala.

- **Navštěvujete ji dodnes?**

Vzhledem k odpovědi na návštěvu organizace, jsem se na tuto otázku neptala.

- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**

Určitě, protože my žijeme na vesnici a tady o tom nikdo neví o nějakých organizacích pro neslyšící. A myslím si, že by to bylo dobře, kdyby o tom něco věděli.

- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřují na tuto problematiku?**

Není jich zrovna moc, ale mohly by se ty organizace rozšířit do míst, kde nejsou. Takže spíše organizace rozšířit do více měst.

- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**

Já si myslím, že je na ně pohlíženo špatně, protože někteří lidé si blbě myslí, že to jsou burani nevychovaní už od mala, že neslyší a nechápou některé věci. V rodině záleží na přístupu, u nás to vzali v pohodě, ale někteří členové rodině si neví, jak si s nimi popovídat.

- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**

Snaží se zapojit všichni a volají si nás, aby to bylo jednodušší. U mamky je to v pohodě, ale u taťky je to horší, mu stačí, když mu to vysvětlím, to, co pobere.

- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**

Ne, nebyl. Naštěstí.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**

Většinou ukazování, odezíráni, snažím se i znakovku, i když ji neumím, ale snažím se. A když je úplně nejhůř, tak používáme prstovou abecedu, i když je to pak zdlouhavé. Používáme spíše znakovanou češtinu, kdy mluvu podporujeme znaky.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

Při výběru školy. Pohlížel jsem na to, abych nemusel být na internátě a mohl jim pomoci. Takže jsem si vybral školu v okolí, obor sociální činnost, což je práce s lidmi různého typu, ať

už se smyslovým postižením, mentálním postižením. A v budoucnu je to tak, že jsem si vybral práci se seniory, ale kdykoliv budou rodiče potřebovat, tak si mohu směnu prohodit.

RESPONDENT C1

- Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?

Podílel se převážně táta a starší nevlastní bratr. Poté školka pro sluchově postižené, kterou jsem navštěvovala. (Škola přijímá i děti slyšící z neslyšících rodin).

- Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?

Prarodiče do výchovy moc nemluvili.

- Jak jste to vnímaly, když vás většinu učili jiní?

Většinou to bylo po rodinné linii, takže jsem to nijak nevnímala.

- Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?

Většinou mě učil táta, takže jsem tohle nepocítovala.

- Kdy jste pocítli, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?

Nevybavuji si přesně kdy, ale asi ve školce.

- Měli jste nějaké vady řeči?

Chodila jsem na logopedii, protože jsem špatně vyslovovala. Docházela jsem tam asi 2 roky.

- Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem?

Ani úplně ne. Spíše, že ve znakovém jazyce se všechno říká, tak nějak zjednodušeně než v jazyce českém.

- Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?

Já jsem v rámci té špatné výslovnosti musela docházet ke knihovnici, která se mnou ještě individuálně četla.

- Dělali jste nebo děláte tlumočníka pro rodiče v rámci denních aktivit?

Ano, já jim občas pomůžu, ale jsou celkem dobře kompetentní, ale okolí, které navštěvují pravidelně, už nějak zvládá se s nimi domluvit.

- Navštěvovali jste nějakou organizaci?

Ano, navštěvovala jsem s rodiči klub neslyšících.

- **Na co přesně se zaměřovala?**

Na neslyšící a jejich rodinu.

- **Navštěvujete ji dodnes?**

My už moc ne, spíše chodíme s rodiči po návštěvách do neslyšících rodin.

- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**

No já si myslím, že jo. Lidi si to ani neuvědomují, jednou jsem byla s mamkou v obchodě a něco hledala v regálu a pán na ni, s dovolením, začal být na mamku protivný. Lidi si to ani neuvědomují a neví o tom, takže by se to mezi lidi mělo rozšířit.

- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**

Myslím si, že ne.

- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**

Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?

No, co se týče znakového jazyka, tak to se moc nesnaží. Většinou vyhledají mě, abych jim dělala tlumočnicka. Ale že by se někdo vyhýbal, tak to ne.

- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**

Ne, ale slýchávala jsem narážky od okolí.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**

Využíváme znaky a poté řeč.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

Studuji policejní školu, ale také bych se chtěla věnovat k tomu i tlumočnictví, protože si myslím, že těchto lidí je málo.

RESPONDENT C2

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**

Podílel se převážně táta, nebo sestra.

- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**

Do výchovy nijak nemluvili.

- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**

Nevnímal, tím, že mě pořád učil jeden rodič.

- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**
Ne.
- **Kdy jste pocítli, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**
Asi ve školce.
- **Měli jste nějaké vady řeči?**
Ano, špatně jsem vyslovovala. Chodila jsem na logopedii 1-2 roky, když jsem byla cca v první třídě.
- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem (například slovosled)?**
Nijak to nepocítuju.
- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**
Neměla jsem žádný problém.
- **Dělali jste nebo děláte tlumočníka pro rodiče v rámci denních aktivit?**
Zatím ne, vše vyřizuje starší sestra.
- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**
Ano, rodiče navštěvují klub neslyšících, já a sestra jsme chodily s nimi také.
- **Na co přesně se zaměřovala?**
Na neslyšící a jejich rodiny.
- **Navštěvujete ji dodnes?**
Rodiče ano, my už se sestrou ne, spíše navštěvujeme s rodiči neslyšící rodiny.
- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**
Asi ano.
- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**
To nevím.
- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**
Za mě asi ano. Jiní to mu občas nevěří.
- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**
Snaží se všichni, ale většinou přes mou sestru.
- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**
Naštěstí ne.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**
Znakový jazyk a se sestrou normální řeč.
- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**
Zatím ne.

RESPONDENT D1

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**
Převážně prarodiče, snažili se rodičům, co nejvíc pomoc a zároveň i můj starší bratr.
- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**
Máme velice dobré vztahy, sdílíme několika generační dům. Tudíž jsme spolu dennodenně.
- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**
Tím, že bydlíme všichni spolu, nijak jsem to nevnímala.
- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**
Ne, v dětství jsem to nepocítovala, bylo mi včas vysvětlen problém s rodiči.
- **Kdy jste pocítili, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**
Asi když jsem nastupovala do školky, nebo jak se mi rozvíjela řeč. Nevybavuji si přesně.
- **Měli jste nějaké vady řeči?**
Ne, tím, že jsem měla dobré mluvní vzory, jako jsou prarodiče a můj bratr, tak ne.
- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem?**
Ne, tím že jsem vyrůstala v bilingválním prostředí, tak to nijak nepocítouji. Občas tedy využiji špatný slovosled, hlavně když dlouho komunikuji s rodiči a pak hned s babičkou a naopak, ale většinou jsou to úsměvné chvílky.
- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**
Ne, čtení mám ráda, takže tohle mi problém nedělalo.
- **Dělali jste nebo děláte tlumočníka pro rodiče v rámci denních aktivit?**
Ano, s bratrem rodičům pomáháme.
- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**
Ano, rodiče navštěvují klub neslyšících.

- **Na co přesně se zaměřovala?**

Ne neslyšící lidi a jejich rodiny

- **Navštěvujete ji dodnes?**

Rodiče ano

- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**

Určitě, myslím si, že těchto organizací je málo. Hlavně jsou pouze ve známých městech a k těm, co jsou z nějakých vesnic se tato informace třeba ani nedostane. Myslím si, že by se neměla vytvářet nová, ale pouze jej rozšířit.

- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**

Jak už jsem odpověděla v předchozí otázce, tak ne.

- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**

Záleží asi na společnosti. Pokud je společnost s tímto problémem seznámena a ví alespoň základní informace o této problematice, tak na ně jistě není pohlíženo špatně. Pokud je to společnost, která o tomto problému neví nebo neví o tom, že je to jedinec s postižením, tak v tom případě, si myslím, že si člověk myslí, že jsou tito lidé nevychovaní.

- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**

Ano, nikdy s tím neměl nikdo problém, pokud se nedokáží dorozumět, volají si nás s bratrem na pomoc.

- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**

Ne, mám kolem sebe lidi, kteří se o mém problému i rádi dozvídají nové informace.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**

Převážně tedy znakový jazyk, nebo znakovanou češtinu a s prarodiči a zbytkem rodiny mluvenou řeč.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

Ano, studuji speciální pedagogiku a chtěla bych se věnovat převážně surdopedii.

RESPONDENT D2

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**

Převážně tedy prarodiče, poté školka.

- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**
Skvělé, máme několika generační dům, takže trávíme spolu spoustu času a rodiče jsou rádi, že nám prarodiče pomáhají.
- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**
Nijak jsem to nevnímал, tím, že to bylo pořád v rodině.
- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**
Ne, rodiče se o mě starají/starali dobře, takže vůbec jsem tento pocit neměl.
- **Kdy jste pocítili, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**
No asi ve školce, ale přesný moment si teda nevybavuji.
- **Měli jste nějaké vady řeči?**
Ano, navštěvoval jsem logopedii asi 4 roky, dělaly problém sykavky.
- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem?**
Vůbec ne, tím, že rodiče na mě znakovali od dětství, tak to ani nevnímám, vždy přepnu svůj mozek na určitý jazyk.
- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**
Tím, že jsem chodil na logopedii, tak ano. Ale vše se zlepšilo, díky tomu.
- **Dělali jste nebo děláte tlumočníka pro rodiče v rámci denních aktivit?**
Ano, ze začátku s prarodiči, teď převážně s mladší sestrou.
- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**
Rodiče navštěvovali klub neslyšících.
- **Na co přesně se zaměřovala?**
Na neslyšící a jejich rodinu.
- **Navštěvujete ji dodnes?**
Rodiče ano.
- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**
Myslím si, že ano. Pořád mi přijde, že je na neslyšící pohlíženo přes prsty.
- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**
Určitě, sdílím svůj názor se sestrou. Společně si myslíme, že by se organizace z větších měst měly rozšířit do těch menších.

- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**

Ano, jak už jsem řekl, myslím si, že je na ně pořád pohlíženo přes prsty.

- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**

Nene, všichni se snaží zapojit, když si nerozumí, volají si nás.

- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**

Naštěstí ne.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**

Znakový jazyk, znakovanou češtinu, občas i odezírání a mluvenou řeč se zbytkem rodiny.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

Moc právě ne, jelikož jsem nikdy nebyl na studium, tak jsem vyučen kuchařem a číšníkem, takže jsem zaměstnán v oboru.

RESPONDENT E

- **Kdo se podílel na rozvoji vašeho jazyka?**

Prarodiče, teta, logoped.

- **Jaké vztahy mají/měli vaši rodiče s vašimi prarodiči?**

Bez problémů, babička právě hodně pomáhala mamce.

- **Jak jste to vnímali, když vás většinu učili jiní?**

Problém jsem s tím neměla, věděla jsem, že rodiče jsou neslyšící, a že bych se s nimi toho moc nenaučila.

- **Neměli jste pocit, že nejsou vaši rodiče plnohodnotnými rodiči? Ve smyslu, že nezastávají tolik jako intaktní rodiče?**

Ano cíťovala jsem to, třeba ve škole, když byly třídní schůzky – tak místo rodičů tam byla teta nebo babička anebo někdo, kdo tlumočil mamce. Měla jsem velkou podporu v rodině, takže mi to nějak nevadilo. Ano v pubertě jsem to vnímala jinak, ale teď mi to už nevádí jsem spíš pyšná na to, že můžu rodičům v různých věcích pomoci.

- **Kdy jste pocítili, že vaši rodiče jsou na tom se sluchem jinak než vy?**

V roce a půl jsem zjistila že rodiče jsou neslyšící, rodina mě učila že pokud něco chci, nemám křičet ale dojít a proplácet po rameni.

- **Měli jste nějaké vady řeči?**
Žádnou vadu řeči jsem neměla. Rodina na mě pořád mluvila, četli mi knížky a chodila jsem do slyšící školky.
- **Vadil vám rozdíl mezi znaky a mluvním projevem?**
Když jsem ukazovala ve znakované češtině, tak tam slovosled byl. To pro mě bylo lepší a jednodušší.
- **Měli jste nějaké problémy při osvojování četby?**
Čtení mě moc nebavilo, spíš vůbec měla jsem radši, když četl někdo mně.
- **Dělali jste nebo děláte tlumočníka pro rodiče v rámci denních aktivit?**
Ano, vždycky když rodiče potřebují objednat, zavolat, poradit nebo někam tlumočit do terénu (lékař, úřad, banka...). Tak ano, tlumočím.
- **Navštěvovali jste nějakou organizaci?**
V žádné organizaci jsem nebyla. Jediné, co jsem navštěvovala je AMK neslyšících, to jsou různé akce pro neslyšící.
- **Na co přesně se zaměřovala?**
Neslyšící lidi a jejich rodiny
- **Navštěvujete ji dodnes?**
Ne, nenavštěvuji
- **Daly by se tyto organizace více dostat do povědomí lidí?**
Spíše ne. Neslyšící komunita je sama pro sebe, nespouští tam moc slyšících lidí. Tlumočnický příjem, protože umí jejich jazyk, ti slyšící té komunitě moc nerozumí.
- **Myslíte si, že je dostatek organizací, které se zaměřuje na tuto problematiku?**
Ano
- **Myslíte si, že je na ně pohlíženo špatně?**
ano, je problém pro ně najít práci (spousta lidí neví, jak komunikovat s neslyšícími) spousta omezí.
- **Zapojují se do komunikace všichni členové rodiny, nebo je někdo, kdo se tomu vyhýbá?**
V naší rodině se zapojují do komunikace všichni
- **Byli jste středem šikany skrz vaše rodiče?**
Vzhledem k tomu že jsem chodila do soukromé školy, tak tam problém nebyl, tam se všichni učitel snažili všem dětem vysvětlit, že jsem jako oni, jen mám neslyšící rodiče. Ale asi

2 roky jsem bydlela v Brně a chodila jsem do školy Montessori. Tam se mi děti posmívaly že mám neslyšící rodiče, jednalo se o psychické problémy. Proto jsme se přestěhovali zpět do Hradce, a já nastoupila do původní školy.

- **Jaký způsob komunikace doma využíváte?**

Používáme ČZJ, ale mamka dobře odezírá, a je zvyklá už na mě, a proto moc neznakujeme.

- **Ovlivnilo to vaše myšlení do budoucna, například ve výběru práce?**

Ano, pracuji jako tlumočnick do znakového jazyka.

7 Diskuse

V rámci odpovědí šlo poznat, kdo se této problematice věnuje. Mladší respondenti se samozřejmě tolik nepohybovali v problematice. Starší respondenti byli moc milí a zároveň šlo vidět, že se v této problematice orientují už více.

Jak se děti učí mluvenou řeč?

V prvním okruhu výzkumné části jsme se dozvěděli ve většině případů podobné informace. Na rozvoji jazyka se podíleli především prarodiče, kteří jsou velkou podporou pro rodinu, jak sám Redlich (2008) ve své kapitole přístup prarodičů popisuje. Můžeme se setkat také s negativním vlivem, ale v rozhovorech se o tom nikdo nezmínil.

Vztahy v rámci rodiny měla většina respondentů kladná, obzvlášť byli jejich rodiče rádi při pomoci ve výchově, kde oni sami nemohli své dítě rozvíjet. Respondenti ani nevnímali, že je většinu učí někdo jiný než rodiče, protože jim to přišlo přirozené. Respondenti odstupem času tuší, že by se s rodiči toho tolik nenaučili, proto teď zpětně prarodičům děkují, že se jim věnovali.

Poslední dvě otázky tohoto okruhu byli pro většinu respondentů celkem oříšek. Většina se shodla na tom, že to v dětství nijak zvlášť nevnímali. S rodiči trávili čas, jako normálně a co potřebovali vyřešit v rámci mluveného jazyka, tak vyřešil někdo po rodinné linii. Největší impulsy, které jsem v rozhovorech pocítila, byly při tom, kdy respondenti pocítili, že s rodiči něco není v pořádku. Překvapila mě odpověď od respondenta E, kdy respondentovi byl rok a půl a bylo mu řečeno, že jeho rodiče neslyší. Dle mého názoru si z toho dítě nevzalo to, co potřebovalo. Ano, mělo to své výhody, dítě si umělo říct o věci i jinak než křikem, ale stále si myslím, že oznámili dítěti v příliš brzkém věku. Také mě překvapila odpověď respondenta A, kde si detailně představoval, jak mu holčička na pískovišti říká, že jeho rodiče si na neslyšící jen hrají. Dle mého názoru i názoru respondenta se nejednalo o šikanu, ale pouze o převzatý názor od rodičů.

Jak se vyvíjely komunikační kompetence dítěte?

V rámci druhé výzkumné oblasti jsem se dozvěděla, že přibližně polovina respondentů navštěvovala logopedii. Ze své praxe vím, že je potřeba mít dobrý mluvní vzor, tudíž pokud někteří respondenti nebyli v dostatečném častém kontaktu s intaktní populací, neměl je kdo opravit. Někteří měli i problémy v rámci četby. Z vlastní praxe opět vím, že všechno se sebou souvisí, konkrétně mluva a četba. Také jsem se setkala s odpovědí, kde respondenty moc četba nebavila.

Co se týče rozdílu slovosledu mezi mluvním projevem a znakovým jazykem, tak všichni se shodli na tom, že je to již přirozená součást jejich života, tím, že znakový jazyk využívají od narození. Respondenti jsou také velkou oporou svých rodičů, co se týká tlumočení například na úřadech či v nemocnicích. Někteří rodiče respondentů umí dobře odezírat, takže respondenti jsou jim spíše oporou než tlumočnickem.

Jaká je podpora skrz sdružení/organizace s touto problematikou?

Ve třetí výzkumné části jsem se dotazovala respondentů, zda navštěvovali instituce s touto problematikou. Ti, kteří navštěvovali, tak většinou chodili s rodiči do klubu Neslyšících. Zde se ve většině případů zaměřovali na neslyšící osoby a jejich rodiny. Co se týče sdružení CODA, tak tuto organizaci nikdo z respondentů nenavštěvoval. Většina mi také odpověděla, že nyní tento klub navštěvují pouze rodiče, jelikož oni chodili například, když byli malí a rodiče je nemohli nechat sami doma anebo nenašli vhodné hlídání.

Ve většině odpovědí se shodli, že je těchto organizací málo, hlavně v menších městech nesídlí skoro vůbec. Někteří respondenti žijí v menších městech a rádi by uvítali rozšíření hlavně v menších městech. Nechtějí, aby se tvořily nové instituce, ale aby se ty, co již jsou v České republice, rozšířily.

Jak je vnímána přítomnost neslyšících rodičů v rodině a celkově ve společnosti?

V poslední výzkumné oblasti se dotazuji respondentů, jak si myslí, že jsou společností vnímání neslyšící rodiče. Ve většině případů se shodli, že je intaktní populace málo informovaná. Dle mého názoru s touto odpovědí souvisí i fakt, že organizace nejsou dosti rozšířené nebo je například málo přednášek na toto téma. Byla jsem velice spokojena s odpověďmi, které se mi naskytly v rámci otázky na komunikaci v rodině, a především se členy intaktní rodiny, kde se ve většině případů zapojovali všichni, ať už v rámci tlumočení přes respondenty, nebo se snažili domluvit rukama nohama, jak uvedla respondentka A.

Také mě velmi potěšilo, že se s šikanou setkal pouze jeden respondent, ze všech dotazovaných. Myslím si, že to rodina respondenta vyřešili velice vhodně k situaci, která nastala. Poté se jedna respondentka setkala v mateřské škole s holčičkou, která jí řekla, že její rodiče jen dělají, že jsou neslyšící. S respondentkou jsme se shodly, že se jedná o názor převzatý, který dívka slyšela od rodičů.

Co se týče pracovního uplatnění mých respondentů v rámci této problematiky, tak to ovlivnilo přibližně polovinu z nich. Což si myslím, že je velice dobré procento z nich.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo věnovat se dětem intaktním, které se narodily neslyšícím rodičům. I tato rodina má veškerá práva založit rodinu. Je důležité zastávat svoje role v rámci rodiny, stejně jako je důležité udržovat v ní přátelské a mírumilovné vztahy a když je potřeba, tak ostatním pomoci. Tito lidé se rozhodli udělat obrovský a důležitý krok, který nese velkou důležitost i v jiné rodině, ale zde je velmi důležité uvědomit si, že se nejedná úplně o typickou rodinu. Spousta z nich se musela potýkat s nemilými věcmi během jejich života.

Teoretickou část jsem shrnula tak, aby člověk, který se v této problematice nepohybuje, mohl alespoň částečně dané oblasti porozumět. Čtenář je zde seznámen s problematikou, příčinami, typy poruch, zároveň také o problému CODA.

Teoretická část se zaměřuje na seznámení s problematikou sluchového postižení, jejich příčinami, typy poruch a zároveň komunitou Neslyšících. Také se zabývá komunikací dítěte celkově, ale také komunikací s rodiči, která je velkou součástí dětství. V rámci kapitoly rodiny rozdělujeme typy rodin, jejich další dělení a také funkce, které rodina má. Zároveň v teoretické části se můžeme setkat i s kapitolou CODA, kde je vysvětlena problematika a také vztahy mezi neslyšícími rodiči a prarodiči.

Výzkumné řešení bylo provedeno s 8 respondenty, kteří splňovali kritéria stanovená pro podmínky tohoto výzkumu. S respondenty jsem vedla polostrukturovaný online rozhovor, vzhledem k rozprostřenosti respondentů po celé ČR. V rámci hledání respondentů jsem využila princip sněhové koule, který se jistě vyplatil. Setkala jsem se s novými lidmi, kteří mají na situaci trochu jiný pohled. Sluchové postižení rodičů a spolupráce s prarodiči mělo u většiny pozitivní vliv na jejich komunikační schopnosti a u části z nich ovlivnila budoucí profesní uplatnění.

V závěru ze získaných dat vyplývá, že jsou respondenti velmi nápomocní svým rodičům při situacích, kdy je potřeba tlumočení, například návštěva lékaře, úřadu. Všichni respondenti se shodli, že je na jejich rodiče a celkově komunitu Neslyšících pohlíženo špatně. Většina těchto rodičů navštěvuje klub Neslyšících, kde se mohou setkat s různými přednáškami, které se týkají jejich života. Většina respondentů se shodla, že by se tyto organizace měly rozšířit do menších měst. Dle nich je těchto organizací v těchto městech málo, jelikož většina z nich pochází z malých měst.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ADÁMCOVÁ, M., HUDÁKOVA A. 2007. *Neslyšící jako členové jazykové a kulturní menšiny*. Slyšitelné ticho, díl 2. [online] [cit. 2021-09-03] Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/221-neslyšici-jako-clenove-jazykove-a-kulturni-mensiny>
2. BYTEŠNÍKOVÁ, I. 2012. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3008-0.
3. ČÍŽKOVÁ, J. a kol. 2005. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN: 80-244-0629-2.
4. Encyklopedický dům. 1996. *Slovník cizích slov*. 2. dopl. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 366 s. ISBN 80-90-1647-8-1.
5. FREEMAN R., BOESE R., GARBIN C. 1992. *Tvé dítě neslyší? průvodce pro všechny, kteří pečují o neslyšící děti*. Translated by Jaroslav Hrubý – Jaroslava Selicharová. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených.
6. GAVELČÍKOVÁ, S. 2002. *Výchova slyšícího dítěte v neslyšící rodině*. [diplomová práce]. Olomouc PdF UP.
7. GROSJEAN, F. 1982. *Life with Two Languages*. Cambridge: Harvard university Press, 370 s. ISBN: 9780674530928
8. HOLMANNOVÁ, J. 2016. *Raná péče o dítě se sluchovým postižením*. 3. vydání, Praha, Septima. str. 96, ISBN: 978-80-7216-345-8.
9. HOMOLÁČ, J., 1998. *Komunikace neslyšících*. Praha, FF UK. ISBN 80-85899-40-X
10. HORÁKOVÁ R. 2009. *Slyšící děti neslyšících rodičů – CODA organizace* [online] [cit. 2022-03-28] Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/579-slyšici-deti-neslyšících-rodiců-coda-organizace>
11. JUNGWIRTHOVÁ, I. 2015. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. 1. vydání, Praha, Portál. str. 192, ISBN: 978-80-262-0944-7.
12. KOPECKÁ, I. 2012. *Psychologie 2. díl, Učebnice pro obor sociální činnost*. Grada. ISBN: 978-80-247-3876-5.
13. KRATOCHVÍLOVÁ K. 2007 *CODA-slyšící děti neslyšících rodičů*. [online]. Gong. [cit. 2022-04-11] Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/234-coda-slyšici-deti-neslyšících-rodiců>
14. LECHTA, V. a kol. 1990. *Logopedické repetitorium*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, ISBN 80-08-00447-9.
15. LECHTA, V. a kol. 1995. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Martin: Osveta. ISBN 80-88824-18-4.
16. LEONHARDT, A.; GRÜNER, B. 2000. *Vývin řeči počujících dětí, ktoré majú sluchovo postihnutých rodičov*. Effeta, roč.10, č. 3, 4.
17. MUKNŠNÁBLOVÁ, M. 2014. *Péče o dítě s postižením sluchu*. 1. vydání, Praha, Grada. str. 128, ISBN: 978-80-247-5034-7.

18. PLEVOVÁ I. 2017. *Psychologické metody pro výchovné poradce*. Olomouc. Univerzita Palackého v Olomouci. 1. vydání. ISBN 978-80-244-5229-6
19. PRESTON, P. 1998. *Mother Father Deaf: Living Between Sound and Silence*. s. 140. ISBN: 978-0674587489
20. PRŮCHA, J. 2001. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál. ISBN: 80-71785-84-9.
21. PŘÍHODA, V. 1963. *Ontogeneze lidské psychiky: vývoj člověka do patnácti let*. Praha: SPN, ISBN 16-917-63
22. REDLICH, K. 2004. *Slyšící dítě hluchých rodičů*. Praha. Bakalářská práce. FFUK.
23. REDLICH, K. 2008. *CODA – slyšící děti neslyšících rodičů*. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2. vydání. ISBN: 978-80-87153-97-0
24. SATIROVÁ, V. 1994. *Kniha o rodině*. Práh, Praha. ISBN 80-901325- 0-2.
25. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. 1998. *Aplikovaná sociální psychologie*. Portál, Praha. str. 383. ISBN 80-7178-269-6.
26. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., SOLLÁROVÁ, E. 2019. *Sociální psychologie*. Grada. ISBN: 978-80-247-5775-9.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Nicola Trzaskalíková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Slyšící dítě v neslyšící rodině
Název v angličtině:	A hearing child in a deaf family
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na problematiku neslyšících rodičů, kteří se rozhodnou vytvořit rodinu. Kromě uvedené problematiky se také zabývám terminologií sluchového postižení a jejich kompenzačními pomůckami, které mohou využít. A také celkově rodině, jejímu rozdělení. V neposlední řadě se zabývám CODA společností.
Klíčová slova:	Neslyšící, rodina, CODA, KODA, komunikace dětí
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis is focused on problematics about deaf parents, which are decided to start a family. In addition to the above issues, it deals with the terminology of hearing impairment and their compensatory aids that they can use. Also dealing with family and its distribution. In the last part I deal with CODA society.
Klíčová slova v angličtině:	Deaf, family, CODA, KODA, children's communication
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	čeština